

A L'ALTRA BANDA DE LES CURES

InteRedx
per una educació transformadora

Amb el finançament de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Edita:

En el marc del projecte: *“Actuant pels drets de les dones migrades, cuidant-nos i reivindicant les cures”*, amb el suport de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Coordinació i autoria del document inicial: Nines Alquézar i InteRed

Disseny i maquetació: Yvonne Fuertes Mur

Fotografies: Arxiu d'InteRed

Il·lustracions: Cristina Hernández

Icones: Freepick

Data: Juliol 2021

ISBN: 978-84-121198-6-2

Des d'InteRed volem agrair la col·laboració de totes les persones que van participar i compartir els seus sabers i les seves experiències al taller de validació d'aquesta Unitat Didàctica. Gràcies a totes per les aportacions: a la Magdalena Alcover, la Namar Alimau, la Georgina Casas, la Josefina Erriest, l'Amaranta Garré, la Xènia Gavalrà, la Montse López, al Quim Lucha, la Marta Ripoll, la Carmen Sala i la Lúdia Tovar.

Es permet lliurement copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra sempre que es reconegui l'autoria i no es faci servir per a fins comercials.

No es pot alterar, transformar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra.

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el suport financer de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), amb càrrec al projecte *“Actuant pels drets de les dones migrades, cuidant-nos i reivindicant les cures”*.

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva d'InteRed i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'ACCD.

ÍNDEX

1	presentació • Què hi trobareu? • Objectius generals de la unitat didàctica	4
2	CONTEXTUALITZANT LES CURES • Una crisi del sistema amb conseqüències desiguals • Les desigualtats de gènere i les cures • La cadena global de cures i els ODS	8
3	FONAMENTS DE LA NOSTRA PRÀCTICA EDUCATIVA • Construir Ciutadania global a través de l'Educació Transformadora • Pedagogia de les cures i coeducació	19
4	PROPOSTA DIDÀCTICA • Presentació • Desenvolupament de competències • Itinerari formatiu: a mida... • Itinerari per impulsar projectes d'aprenentatge servei amb cures • Quadre resum	26
5	ACTIVITATS • Sessió 1. Què tenen en comú una taronja, una pilota i la Terra? • Sessió 2. Cuidar és una altra història • Sessió 3. Les cures al món. Cures des de la distància • Sessió 4. Una de còmics. L'herència • Sessió 5. El perill de la història única • Sessió 6. Actua com a ciutadania global • Sessió 7. Actua! Vinculat des del teu territori	35
6	REPTES • Repte 1: Escoltant a les dones • Repte 2: Imagina. Arribarà un dia on el món no conegui fronteres ni discriminacions? • Repte 3: Les cures del planeta tenen rostre de dones	76
7	AVALUACIÓ • Per l'alumnat: el semàfor • Per al professorat: auto-avaluació	91
8	per saber-ne més • Experiències inspiradores • Glossari • Bibliografia	95

PRESENTACIÓ

1

Aquest material té com a finalitat impulsar a les comunitats educatives la construcció d'una ciutadania global compromesa amb la defensa dels Drets Humans de poblacions vulnerables, com són les dones migrades; volem contribuir a construir una ciutadania global que conegui i actuï a favor de l'Agenda 2030 i a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

La proposta vol contribuir a implicar-nos en l'assoliment de l'ODS 5: Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar a totes les dones i les nenes, i en concret, amb les fites:

- 5.1. Posar fi a totes les formes de discriminació contra totes les dones i les nenes a tot el món.
- 5.4. Reconèixer i valorar les cures no remunerades i el treball domèstic no remunerat mitjançant la prestació de serveis públics, la provisió d'infraestructures i la formulació de polítiques de protecció social, així com mitjançant la promoció de la responsabilitat compartida a la llar i la família.

Emparada en aquest marc, la nostra proposta posa les **cures al centre**, indispensables per la sostenibilitat de la vida. Volem incentivar una ciutadania global conscient de la **interdependència** de totes les persones i de la nostra **ecodependència** del planeta terra, llar compartida.

La pandèmia ha posat encara més en relleu la importància i la centralitat de les cures, amb conseqüències que han agreujat les condicions de les dones en general i de les dones migrades en particular, donat el vincle amb les cures i en l'anomenada **cadena global de cures**, una realitat complexa que perpetua desigualtats i origen de vulneració de drets.

L'abordatge des de les cures permet apropar-nos des d'una **perspectiva global a la realitat local**, on ens trobem amb diversos col·lectius de dones migrades a Catalunya que són exemple dels vincles entre el context global i local, la interdependència i l'ecodependència, així com amb una necessitat, recolzada des de diversos sectors i col·lectius de la societat catalana, de reivindicar cures dignes.

QUÈ HI TROBAREU?

Aquest material didàctic posa a la vostra disposició informació i recursos per a entendre la crisi que travessa el nostre sistema socioeconòmic, amb èmfasi en la **crisi de cures** i com l'Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible impulsada per les Nacions Unides ofereix un marc d'actuació des del qual impulsar la construcció d'una ciutadania global **responsable i compromesa**.

Iniciem amb la **contextualització de les cures**, amb dades que ens apropen a la situació que volem abordar i mostren l'origen i causes identificades com a rellevants i significatives, totes elles, manifestació d'una crisi sistèmica en que ens trobem com a societat i de la complexitat de l'anàlisi.

2

Seguidament, trobareu els **fonaments pedagògics** que guien les nostres intervencions educatives, des d'una concepció **d'educació transformadora per a la ciutadania global**, els seus components i els pilars metodològics que sustenten la proposta: la **pedagogia de les cures** i la **coeducació**.

3

Ja entrant a la **proposta didàctica** que us convidem a portar a les vostres aules i centres, trobareu una breu **presentació** que dona pas al recull de **competències** i desenvolupament previst d'aquestes. Seguit trobareu un apartat on recollim orientacions per establir el vostre **itinerari formatiu** segons les vostres possibilitats, motivacions i interessos, on també exposem opcions, com el desenvolupament de la proposta en clau de projecte d'aprenentatge servei o en clau de projecte de centre.

Així, la proposta didàctica es presenta en forma d'activitats per desenvolupar a l'aula, que podeu ampliar, anant més enllà i implicant a la resta de la comunitat educativa i altres agents presents al territori amb les accions proposades en forma de reptes i en la concreció de projectes d'aprenentatge servei.

4

Les **activitats** les presentem en forma de **sessions**, susceptibles de ser adaptades a la vostra pràctica i experiència i modificables en funció del temps que podeu destinar i del marc en que es desenvolupin, amb possibilitats de fer-ho com a accions tutorials o al marc d'altres assignatures. La proposta que us oferim té com a característica una gran flexibilitat i adaptabilitat. Així, podeu acotar-la a períodes concrets o desenvolupar-la en el marc de tot un curs escolar, com exposem a l'itinerari formatiu.

5

Per tal d'impulsar la construcció de ciutadania global i l'acció compromesa, incorporem els **Reptes**, una invitació a accions individuals que nodreixen l'acció col·lectiva. Aquests reptes permeten incentivar una dimensió més enllà de l'aula i una incidència directa en la construcció d'una ciutadania global i compromesa amb una societat més justa, equitativa i inclusiva.

6

Finalment, us adjuntem una senzilla **proposta d'avaluació**, un recull d'experiències que considerem d'interès i inspiradores, un **glossari** i per acabar un apartat amb **bibliografia**.

7

OBJECTIUS GENERALS DE LA UNITAT DIDÀCTICA

Aquesta Unitat didàctica s'ha dissenyat per oferir una eina al professorat de secundària i batxillerat per a l'aplicació a l'aula, per tal de contribuir a assolir els següents objectius generals:

Enfortir la consciència personal i ciutadana de l'alumnat sobre les **cures** com a

eix central de les nostres vides i societats, posant-les en valor i visibilitzant la seva importància per a la **sostenibilitat de la vida**.

Incrementar la capacitat de l'alumnat per **qüestionar críticament** el sistema

social patriarcal, evidenciant opressions, injustícies, desigualtats i violències de gènere (personals, estructurals i culturals), així com la vinculació entre la realitat **local i la global** i les seves conseqüències en la vida de les persones.

Facilitar que l'alumnat conegui i empatitzi amb la realitat de les persones

migrades, especialment de les **dones migrades** i les seves reivindicacions, pel reconeixement efectiu de la igualtat de drets i per contribuir a eliminar les múltiples discriminacions que pateixen.

4 EDUCACIÓ DE QUALITAT

Tots ells, s'alineen vers l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4. Educació de qualitat, i en concret, en la seva meta 4.7, la qual pretén, d'aquí a 2030, assegurar que tot l'alumnat adquireixi els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible.

Això ha de permetre contribuir a assolir altres fites de l'Agenda 2030 que trobareu especificades a l'apartat següent (contextualització de les cures), com la igualtat entre gèneres i l'empoderament de les dones (ODS 5) que hem esmentat anteriorment, la reducció de desigualtats (ODS 10), un marc de pau i respecte als drets fonamentals (ODS 16) i el treball digne per a tothom (ODS 8).

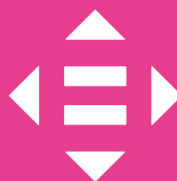
5 IGUALTAT DE GÈNERE

8 TREBALL Digne I CREIXEMENT ECONÒMIC

10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS

16 PAU, JUSTÍCIA I INSTITUCIONS SÒLIDES

Aquests objectius generals es concreten en clau de competències curriculars i amb objectius específics que trobareu a la proposta didàctica i a cadascuna de les sessions.

CONTEXTUALITZANT LES CURES

La vida humana és profundament dependent de la biosfera. Som naturalesa i per això, persones, ciutats, economies o societats no es poden mantenir durant molt de temps funcionant en guerra contra l'organització de la natura.

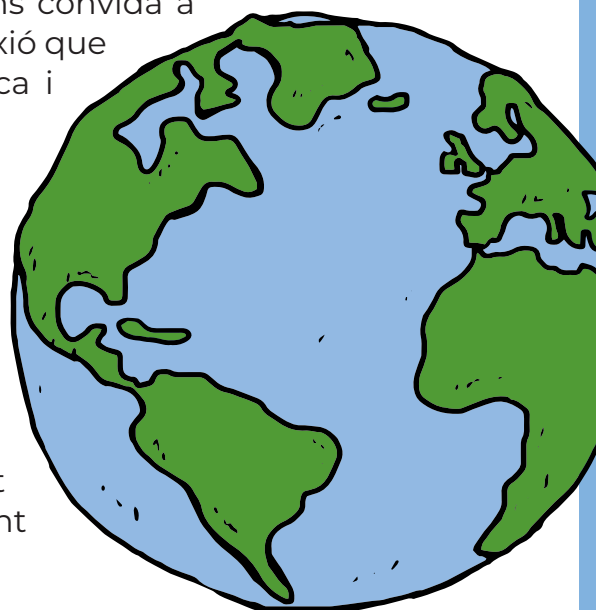
Però a més, la vida humana té una segona dependència. Vivim encarnats en cossos que són vulnerables. Des que naixem i al llarg de la vida, sobretot en alguns moments del cicle vital, no podríem sobreviure o viure dignament si no fos perquè altres persones empen molt temps i energia a cuidar i atendre les necessitats dels cossos. Som éssers interdependents.”

Yayo Herrero

UNA CRISI DEL SISTEMA AMB CONSEQÜÈNCIES DESIGUALS

El sistema socioeconòmic imperant, capitalista i patriarcal, sovint oblida i obvia dues premisses: **som ecodependents i interdependents**. Des d'InteRed tenim clar que cal qüestionar què posem al centre: els mercats o la vida. Nosaltres, optem per la vida. Posar la vida en el centre ens convida a reflexionar i qüestionar aquest sistema, una reflexió que portem a la nostra pràctica pedagògica i metodològica i que sustenta l'elaboració d'aquesta unitat didàctica.

Estem davant una profunda crisi que va més enllà de la crisi sanitària i que tindrà conseqüències socials i econòmiques encara imprevisibles. Potser ja en sou conscients perquè ho esteu vivint a casa vostra o coneixeu persones en el vostre entorn que ja les pateixen. Aquesta profunda crisi del sistema s'evidencia, entre d'altres, per la crisi ambiental, la crisi de les cures i la crisi dels drets humans que continuen generant exclusió, discriminacions, i que afecten, de diferent manera, al conjunt del planeta.

El virus ha posat al descobert i ha exacerbat les desigualtats econòmiques, de gènere i racials, alhora que s'ha alimentat d'elles. Més de dos milions de persones han perdut la vida, i centenars de milions s'estan veient arrossegades a la pobresa, mentre que la majoria de les persones i empreses més riques del món continuen enriquint-se."

Oxfam Intermón (2020). El virus de la desigualtat.

L'actual crisi pel COVID-19 requereix un abordatge multidimensional perquè té a veure amb la crisi sistèmica prèvia, conseqüència d'un model de desenvolupament global que posa al mercat en el seu centre en lloc de posar a les cures i la sostenibilitat de les vides. Els últims anys ens mostren algunes tendències a nivell mundial, com la massiva mobilització de persones migrants i refugiades, el tancament de les fronteres i l'augment del temor davant el percebut com a diferent.

Algunes d'aquestes conseqüències son:

"Més de 700 milions de persones, o el 10% de la població mundial, encara viu en situació d'extrema pobresa avui dia, amb dificultats per a satisfer les necessitats més bàsiques, com la salut, l'educació i l'accés a aigua i sanejament, per nomenar algunes."

ONU. Objectiu de Desenvolupament Sostenible 1. Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.

"A l'abril de 2020, prop de 1600 milions de nens i joves estaven fora de l'escola. Igualment, prop de 369 milions de nens que depenen dels menjadors escolars van haver de buscar altres fonts de nutrició diària."

ONU. Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4. Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a totes les persones.

"Una de cada cinc dones i nenes, inclòs el 19% de les dones i les nenes de 15 a 49 anys, han sofert violència física i/o sexual per part d'una parella íntima, durant els últims 12 mesos. No obstant això, en 49 països no existeixen lleis que protegeixin específicament les dones contra aquesta violència."

ONU. Objectiu de Desenvolupament Sostenible 5. Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar a totes les dones i nenes.

"Gairebé el 60% de les dones de tot el món treballen en l'economia informal, guanyen menys, estalvien menys i corren un major risc de caure en la pobresa. A mesura que els mercats cauen i les empreses tanquen, milions d'ocupacions de dones han desaparegut."

Oxfam Intermón (2020). El virus de la desigualtat.

L'Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible compromet a tots els països i marca els objectius per a enfrontar els problemes globals. Els fenòmens que succeeixen en qualsevol racó del món mantenen vincles diversos entre si, com la pandèmia pel COVID-19 ens està mostrant.

Així, aquesta crisi sistèmica, no afecta a tots i totes per igual:

“La pandèmia ha posat en relleu les fractures socials i polítiques que ja dividien a les comunitats, i ha desencadenat una sèrie de respostes discriminatòries que estan afectant les comunitats excloses de tot el món.

De la mateixa manera, també ha posat de manifest les múltiples vulnerabilitats i capes d'opressió i exclusió a les quals s'enfronten algunes persones, per raons de gènere, origen racial o ètnic, edat, classe social, casta, origen geogràfic, discapacitat, sexualitat, religió, identitat indígena, o per la seva condició de persones migrants o refugiades.

Aquestes experiències es basen en les estructures bàsiques del privilegi i l'opressió, que enfonsen les seves arrels en segles de patriarcat, racisme estructural i colonialisme.”

Oxfam Intermón (2020). El virus de la desigualtat.

“El Covid-19 no és només un tema de salut, també pot ser un virus que exacerbi la xenofòbia, l'exclusió i l'odi”, ha declarat Fernand de Varennes, relator per a les minories de Nacions Unides, posant de manifest com el **discurs de l'odi** es converteix en un mitjà de deshumanització. Alhora, ha alertat d'un “augment alarmant dels abusos verbals i físics” contra diverses minories arran de la pandèmia, que mostren com el pensament racista pretén justificar la discriminació, la segregació social i l'explotació econòmica de diverses comunitats humanes, vulnerant els seus drets.

Les conseqüències de la deshumanització que genera aquest discurs d'odi es fan evidents als nostres territoris. També a les nostres escoles, posant en perill la cohesió social i la convivència quotidiana. En els espais on interaccionem les diverses persones, veiem amb preocupació com es pretenen fonamentar i justificar aquests discursos, propiciant dinàmiques de confrontació i manifestacions de diferents tipus de violències.

Donada la trajectòria històrica com a **territori d'acollida** de Catalunya, trobem com aquests trets es perpetuen en forma de discriminacions que donen peu a la **racialització**. Una persona racialitzada és algú que rep un tracte favorable o discriminatori sobre la base de la categoria racial que la societat li atribueix, més enllà del seu origen. Així, es dona la paradoxa de persones nascudes als nostres territoris que segueixen rebent un tracte discriminatori per ser percebuts com “de fora”.

Si bé la Declaració universal dels drets humans, a l'article 13 estableix que: "Tota persona té dret a sortir de qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi", a la realitat ens trobem massa sovint amb una percepció social del fenomen migratori negativa i reduccionista; creixen els discursos xenòfobs i altres formes d'odi, s'endureixen les polítiques migratòries i s'amplien les barreres institucionals, manifestacions d'una violència que pren diferents formes.

Quan parlem de violències, és fàcil identificar-ne les directes, però no és tan senzill identificar-ne les estructurals i les culturals. Totes tres tipologies tenen lligams i vincles i es retroalimenten.

Parlem de **violències estructurals** per referir-nos a situacions estructurals, com l'explotació laboral, la injustícia social o l'etnocentrisme cultural, causes no tan fàcilment identificables com la violència física.

(La violència estructural) es pot trobar en qualsevol estructura social, ja sigui una empresa, escola o associació (si els procediments interns, la forma en què es prenen les decisions, etc. promouen i legitimen una distribució de tasques poc equitativa, relacions violentes o exclusió); l'estructura d'un Estat (si les lleis o les polítiques dels governs suposen algun tipus de violència, discriminació, injustícia cap a certs col·lectius), o fins i tot de l'estructura mundial (si el sistema econòmic, el repartiment del poder, les relacions internacionals etc. generen desigualtat i vulneració de drets fonamentals.)"

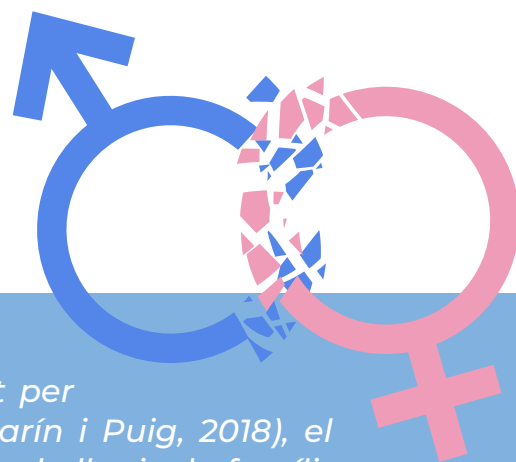
Escola de Cultura per la Pau.
Transformar el conflicte a la ciutat.
Eina 17 Entendre les pròpies violències.

Aquestes **violències estructurals**, per tant, formen part d'una estructura social que impedeix cobrir les necessitats bàsiques de les persones i els seus drets essencials, perquè les condicions del sistema són desequilibrades i beneficien a unes persones en detriment d'altres.

Al afegir les violències culturals (conjunt de valors, idees i conviccions per justificar o legitimar la violència estructural o directa), se sustenten estereotips i prejudicis i desencadenen comportaments discriminatoris.

LES DESIGUALTATS DE GÈNERE I LES CURES

Les **desigualtats de gènere** constitueixen una forma de discriminació que afecta a més de la meitat de la població mundial. Obeeix a una estructura (patriarcat) que ha subordinat a les dones i ha privilegiat un model d'home, prototipus de la masculinitat hegemònica. Aquest model ha invisibilitzat i infravalorat el treball de cures que ha fet possible sostenir la vida, un treball que ha recaigut tradicionalment en les dones i que continua sent origen de desigualtats.

Segons dades de l'Idescat del 2011 (citat per Salvador, Artazcoz, Bartoll, Bastida, Pasarín i Puig, 2018), el temps mitjà diari que les dones destinen a la llar i a la família és de 4 hores i 14 minuts, mentre que els homes hi destinen 2 hores i 35 minuts. En el cas de Barcelona, segons l'enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població, l'any 2011, el 30,82 % dels homes dedicaven al treball domèstic i de cura entre 1 i 10 hores setmanals, i el 34,78 % hi dedicaven de 10 a 20 hores. En el cas de les dones, el 27,90 % hi dedicaven entre 10 i 20 hores; el 23,10 %, entre 20 i 40 hores; i el 21,60 %, 40 hores o més.”

PDC Sagrada Família. 2020.
Economia de les cures: diagnòstic participatiu
al barri de la Sagrada Família.

En l'actualitat, tant a Catalunya com la resta del món, les contribucions a les cures segueixen sent realitzades majoritàriament des de l'àmbit domèstic i per dones. La **divisió sexual del treball**, establerta pel sistema patriarcal, segueix assignant-lis aquesta responsabilitat. Així, encara ens trobem amb una realitat on molts homes es desentenien de la seva pròpia cura o de la cura dels altres.

La percepció social de les cures té una dimensió de gènere molt forta: les cures es pressuposen com una activitat consubstancial amb ser dona. Encara persisteix una forta identificació de les dones amb l'esfera privada-reproductiva i als homes amb l'esfera pública-productiva, ignorant la responsabilitat col·lectiva que ha d'existir per al sosteniment de la vida i la generació de benestar (OIT, Informe Mundial sobre salaris 2020-2021).

Com veurem més endavant, les dones migrades faciliten que altres dones a països com el nostre, s'incorporin al mercat laboral, sense incidir en una assumpció de la necessària **corresponsabilitat** per part ni dels homes ni per part de les institucions públiques i de govern, una mostra de la invisibilització i la manca de valoració d'aquest pilar fonamental per sostenir les vides.

A més, la distribució de les cures, més enllà del gènere, ens insta a tota la societat en general (famílies, estat i empreses). Posar les cures al centre és indispensable per a la sostenibilitat de la vida y requereix la implicació de tots els agents, amb polítiques públiques que garanteixin el dret a cuidar i a ser cuidat.

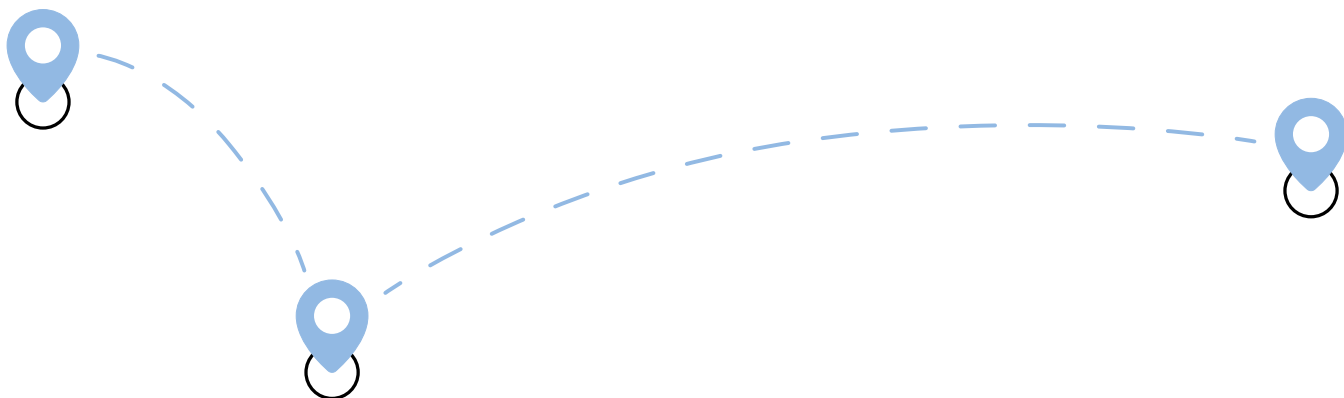
LA CADENA GLOBAL DE CURES I ELS ODS

Durant la pandèmia s'ha observat que aquelles ocupacions remunerades que cobren especial rellevància per fer front a la COVID-19 són les ocupacions més feminitzades, fruit de la segregació horitzontal del mercat de treball, com ara el personal sanitari i farmacèutic on el 70% han estat dones, residències de gent gran (84%), personal de serveis socials (80%), personal de neteja en establiments (86%), entre d'altres.

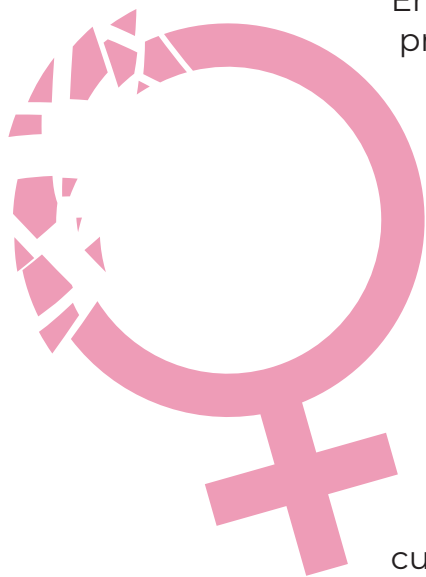
Aquesta situació, entre probablement d'altres efectes de la desigualtat de gènere, ha provocat que les dones hagin patit un major risc d'exposició a la malaltia que els homes."

Institut Català de les dones.(2020)
L'impacte de gènere de la COVID-19 en dades.

Actualment és fàcil constatar que s'ha produït una **feminització de les migracions**. Les dones migren com a estratègia de supervivència per aconseguir ingressos econòmics, reunificar la família, formar-se, ser més autònomes ... Són dones que marxen del seu país cercant una vida millor i que en el viatge sovint han d'afrontar la doble precarietat i vulnerabilitat de ser migrants i dones.

L'augment dels corrents migratoris femenins de caire laboral s'ha denominat **cadena global de cures**. S'explica, en part, per la demanda creixent en els països enriquits de persones que realitzin treballs precaritzats i desvaloritzats socialment com són els treballs de cures.

Ens trobem amb la paradoxa de dones que migren de la seva pròpia llar i al país de destinació s'encarreguen d'un treball imprescindible perquè una altra llar tiri endavant. Al mateix temps, la seva marxa exigeix que algú al país d'origen assumeixi la responsabilitat de proporcionar les cures que elles no poden assumir. És així com les cadenes globals de cures entrellacen les llars que es conformen amb l'objectiu de garantir quotidianament els processos de sostenibilitat de la vida i a través de les quals les llars es transfereixen cures de unes a altres.

A causa de la divisió sexual del treball per motius de gènere pròpia del patriarcat i en el marc de la globalització, les dones es reemplacen les unes a les altres en les múltiples facetes de les cures: tasques domèstiques, afectives i d'altres. D'aquesta manera, es perpetuen mecanismes d'opressió propis del patriarcat.

Més enllà del temps destinat a les tasques domèstiques i de cura que es porten a terme en l'àmbit de la llar, el treball domèstic i de cures remunerat és una de les principals opcions per a les dones migrants. Així, actualment es calcula que a Catalunya hi ha aproximadament 47.000 treballadores de la llar de nacionalitat estrangera que representen aproximadament la meitat de les dones que es dediquen laboralment a aquesta activitat -el 50,7%-."

InteRed. 2020.
Estudi Pobresa de Temps.

Quan fem referència al treball de cures, cal tenir presents dos aspectes importants, recollits al diagnòstic participatiu al barri de la Sagrada Família (2020):

- L'impacte emocional de les dones migrades al deixar la seva família al país d'origen i alhora, la dificultat de la gestió emocional que suposa haver de cuidar persones dependents d'altres famílies.
- La Llei d'Estrangeria la qual exigeix a les treballadores de la llar migrades els mateixos requisits per aconseguir els papers però les controla molt menys ja que l'organització actual de les cures les necessita. Per altra banda, la mateixa llei exigeix contracte laboral per a poder tenir permís de residència però alhora no facilita l'organització en la contractació de treballadores, les quals, en la gran majoria, han de treballar de forma irregular. Aquest és un clar exemple de violència estructural i vulneració de drets d'aquestes dones treballadores.

La internacionalització dels treballs de la llar i la globalització de les cures tenen l'objectiu de sostenir quotidianament la vida, vinculant diverses llars sobre la base d'eixos d'exploació i poder, com són el gènere, la racialització, la classe social i el lloc d'origen.

Rigol (2019) esmenta que 7 de cada 10 dones treballadores de la llar en règim d'internes són migrades extracomunitàries. El 96% d'aquestes estan a càrrec de tasques de cura. El 73,7% de les dones estrangeres que treballen en el sector provenen de l'Amèrica Llatina."

PDC Sagrada Família. 2020.
Economia de les cures: diagnòstic participatiu
al barri de la Sagrada Família.

Cal, per tant, una mirada des de la **interseccionalitat** per entendre les discriminacions des de diferents vessants. “La interseccionalitat és una proposta sorgida del feminisme Negre dels Estats Units als anys vuitanta que ha influït de manera central en la concepció de les desigualtats socials i la discriminació... La seva premissa bàsica és que no es pot entendre la desigualtat des d'un sol marc explicatiu (com el gènere, la raça, la classe o l'edat) i que cal considerar la interrelació entre ells per entendre com es configura.” (Maria Rodó de Zárate, 2021). Considerar, a més, que cap dels marcs explicatius o sistemes d'opressió es més important que l'altre i no podem jerarquitzar-los.

Així doncs, cal considerar un conjunt de variables per establir les múltiples situacions discriminatòries que viuen les dones migrades treballadores de la llar, discriminacions que conformen l'anomenada cadena global de cures.

Com hem esmentat anteriorment, la pandèmia no afecta per igual a totes les persones; unes vides valen més que altres:

En el cas de les treballadores de la llar i les cures, continua sent necessari parlar del que viuen aquestes dones que sofreixen acomiadaments arbitraris, amb indemnitzacions molt inferiors respecte a altres sectors, sense dret de prestació de desocupació, etc. Malgrat la prestació recentment aprovada, ens adherim a la inquietud del sector, que subratlla que no és suficient si deixa fora al 30% de les treballadores que es troba en situació administrativa irregular.”

Eva Herrera, 2021.
La Covid-19 evidencia la desigualdad
en el cuidado de la vida de las personas.

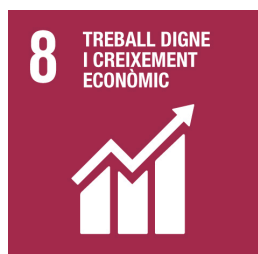
Aquestes son només algunes de les discriminacions i vulneracions de drets a les quals s'enfronten moltes de les dones migrades que passen a formar part de la cadena global de cures sobre les que posem l'accent en aquesta unitat didàctica.

El nostre treball de cures amb dones migrades treballadores de la llar, ens ha apropat a una realitat i unes vides travessades per diverses discriminacions, violències i, en definitiva, vulneració dels seus drets. Prendre consciència de com es generen i la seva interrelació i complexitat és necessari per anar assolint la igualtat entre els gèneres i apoderar a totes les dones i nenes (ODS5).

També per aconseguir una reducció de les desigualtats (ODS 10) que ens commina a no deixar ningú enrere, principi transversal en tota l'Agenda 2030. La reducció de les desigualtats exigeix un canvi transformador, amb protecció social i ocupació decent a favor de col·lectius vulnerables com el col·lectiu que ens ocupa: dones migrades que passen a formar part d'una cadena global de cures. L'ODS 10, per tant, ens insta a abordar la inclusió social, econòmica i política de totes les persones forjant vincles i trencant barreres d'edat, gènere, classe, capacitats, llengua, origen o orientació sexual.

La proposta també posa accent en contribuir amb l'ODS 16 (Pau, Justícia i institucions sòlides), que remarca que el benestar de les persones, la prosperitat de les societats, l'equitat de la ciutadania i el desenvolupament sostenible només es poden assolir en un marc de pau i de respecte als drets fonamentals. En conjunt, apostem per la possibilitat de fer canvis transformadors cap a espais de convivència, comunitats i territoris més vivibles, justs i igualitaris.

Per últim, esmentar la contribució a l'ODS 8, que recull la promoció del treball digne per a tothom, amb un creixement econòmic que ha de garantir l'ocupació alhora que els drets de les persones. A la fita 8.8, s'estableix la protecció dels drets laborals i la promoció d'un entorn de treball segur i sense riscos per a tots els treballadors i les treballadores, incloent a migrants i en particular a les dones migrants i les persones amb treballs precaris.

FONAMENTS DE LA NOSTRA PRÀCTICA EDUCATIVA

3

CONSTRUIR CIUTADANIA GLOBAL A TRAVÉS DE L'EDUCACIÓ TRANSFORMADORA

nteRed, a través de l'educació transformadora, aposta per una **ciutadania global** crítica, responsable i compromesa amb la transformació de la realitat local i global, per tal de construir un món més just, més equitatiu i més respectuós amb la diversitat i amb el medi ambient, en el qual totes les persones puguem desenvolupar-nos lliurement i satisfactòriament.

L'**educació transformadora per a la ciutadania global** fomenta el respecte i la valoració de la diversitat com a font d'enriquiment humà, la consciència ambiental i el consum responsable, el respecte dels drets humans individuals i socials, l'equitat de gènere, la valoració del diàleg com a eina per a la resolució pacífica dels conflictes i la participació democràtica, la corresponsabilitat i el compromís en la construcció d'una societat justa, equitativa i solidària.

Construir una ciutadania global és comprometre'ns amb la justícia global i ens remet a combatre la desigualtat perquè totes les persones puguem viure una vida digna. Ens remet també al respecte universal dels drets humans. Parlar de ciutadania global significa reconèixer que les persones som **interdependents** (depenem recíprocament les unes de les altres), i a més som **ecodependents**, condició per la qual les persones necessitem la naturalesa. Requerim, per tant, cuidar de les persones i de la naturalesa, és a dir, posar la **sostenibilitat de les vides en el centre**, en lloc del mercat, la producció i el consum.

A InteRed, considerem que una educació transformadora per a la ciutadania global parteix de tres coordenades:

1

Una mirada analítica i crítica a la realitat des de valors ètics.

2

Una profunda insatisfacció que genera una societat injusta, que no té en compte la dignitat de totes les persones ni els seus drets humans.

3

La voluntat de transformar la realitat, sumant forces amb altres persones que participen en aquesta mateixa obstinació, comparteixen la mateixa orientació i creuen que l'educació no pot ni ha de defugir les seves responsabilitats socials.

L'Educació per a la ciutadania global suposa un enfocament integral de la persona i del món.

Requereix un **aprenentatge holístic** que tingui en compte totes les dimensions de la persona, del món i de les seves interconnexions: locals i globals; passades, presents i futures.

Requereix també la comprensió global i el compromís amb l'acció transformadora.

NO HI HA EDUCACIÓ TRANSFORMADORA SENSE EL DESIG I LA CREENÇA EN LA POSSIBILITAT QUE UN CANVI SOCIAL ÉS POSSIBLE.

D'això es deriva que la proposta didàctica incorpori l'abordatge dels següents components:

COGNITIU

Que permet processos de coneixement intel·lectual, anàlisi crítica de la realitat concreta, local i global; causes, problemes i efectes del model de desenvolupament imperant.

ÈTIC

Que possibilita desenvolupar actituds i valors basats en la interdependència solidària, la justícia, l'equitat i la defensa de la dignitat de totes les persones.

ESPIRITUAL

Que desenvolupa la capacitat d'interioritat, l'autoconeixement i la predisposició a formular-nos preguntes pel sentit de l'existència.

SOCIOAFECTIU

Que contempla la gestió de les emocions i el fet de desenvolupar habilitats socials; mobilitza l'empatia, la indignació, la tendresa, el desig de justícia, la ràbia, les pors, tristeses, desànim, alegries... En definitiva, totes les emocions que es desperten i intensifiquen en les intervencions socials.

L'ACCIÓ COMPROMESA

Que proposa processos que reuneixen coneixements, habilitats, actituds i emocions, orientant-los a l'acció que transforma, activant maneres de comportar-se, de sentir, de créixer... conscients que les persones tenim la capacitat transformadora d'influir a favor del bé comú i la justícia social, que som agents polítics amb la capacitat de decidir i d'incidir.

La proposta incorpora els **enfocaments** que projectem en tots els processos formatius que acompanyem, part de la nostra identitat com a organització. Aquests son:

DE GÈNERE

Que té en compte les diferències i desigualtats entre homes i dones existents en la realitat i que discriminen les dones. És a dir, visibilitza la manera en què el gènere pot afectar la vida i les oportunitats de les persones per a resoldre els seus problemes i dificultats. Ens ajuda a ser conscients de les diferents perspectives i a facilitar, a través de l'empoderament, mecanismes per a augmentar les capacitats, l'autoestima, l'autonomia i el poder de decisió de les dones sobre les seves vides en els àmbits públics i privats, i en tots els espais de participació social, política, econòmica i cultural.

INTERCULTURAL

Que aposta per una convivència on ens sabem iguals i alhora diverses, on ens enriqueim mútuament i respectem a totes les persones, reconeixent alhora la nostra pròpia identitat.

BASAT EN ELS DRETS HUMANS

Enfocament que afavoreix l'enfortiment de capacitats de les persones i les comunitats per a reclamar els seus drets, per a la seva participació directa en les decisions relatives al seu propi desenvolupament i per a exigir el compliment de les seves obligacions als governs i de les seves responsabilitats a les organitzacions de la societat civil i el sector privat.

DE SOSTENIBILITAT AMBIENTAL

Amb el qual es pren consciència de la nostra ecodependència amb el medi ambient, de la cura de l'espai natural al qual pertanyem i del qual som responsables, de viure en el respecte i l'harmonia amb la natura.

SOCIOEDUCATIU

Enfocament que es compromet amb la humanització de les persones, la cerca permanent del bé comú i l'exercici d'una ciutadania corresponsable, actuant a favor de la inclusió i l'equitat.

PEDAGOGIA DE LES CURES I COEDUCACIÓ

La pedagogia de les cures proposa un model coeducatiu en el qual les cures són prioritàries, i, per tant, la vida i la seva sostenibilitat estan en el centre dels continguts i les accions educatives. Incideix en la responsabilitat de la desigualtat que han sofert les dones pel fet de ser socialitzades, pressionades i obligades a desenvolupar les cures. Per tant, requereix la corresponsabilitat dels homes i els governs en el desenvolupament de les cures i qüestiona el sistema hegemònic, que és patriarcal i capitalista, i que té en el seu eix el mercat en comptes de la vida.

Amb **cures** ens referim a aquelles activitats imprescindibles per al manteniment de la vida, tant en un pla físic com emocional i sociopolític, com atendre, escoltar, gestionar el pressupost de la llar, consolar, ensenyar, assistir a les persones malaltes o dependents, acompanyar en la mort, parir, criar, alimentar, cuinar, rentar, cosir, sanar, reciclar, reutilitzar, generar xarxes de cures col·lectives, participar en activitats per a millorar els drets humans i la conservació del planeta...

Totes aquestes cures són necessàries i no són susceptibles de jerarquitzar-les. Les accions que mantenen la vida no es poden abandonar. Per això, tot i que aquesta societat ha infravalorat les cures, necessiten qui se'n faci càrrec, funció que ha recaigut majoritàriament sobre les dones.

En un temps en el qual el sistema educatiu sembla tendir a preparar a les persones del futur exclusivament per a l'exercici professional, InteRed considera clau reprendre el paper humanista, transformador i ètic de l'educació i el seu paper fonamental en la construcció de ciutadania crítica, responsable i plena.

Apostem per la **coeducació** com l'eina educativa que guia els nostres aprenentatges i accions cap a l'equitat de gènere i que pren del Feminisme, com a pedagogia i com a aposta política, un dels marcs de referència per la transformació social.

La pràctica coeducadora desenvolupada a aquesta unitat, incorpora el treball entorn dels següents eixos:

Posar en el centre la cura de les persones i del planeta

Afavorint aprenentatges que reconeixin la interdependència entre les persones i l'ecodependència, enfront de la centralitat dels mercats, posant en valor tot allò que permet i facilita la sostenibilitat de la vida i el benestar de totes i tots.

Reconèixer i celebrar la riquesa de la diversitat d'identitats

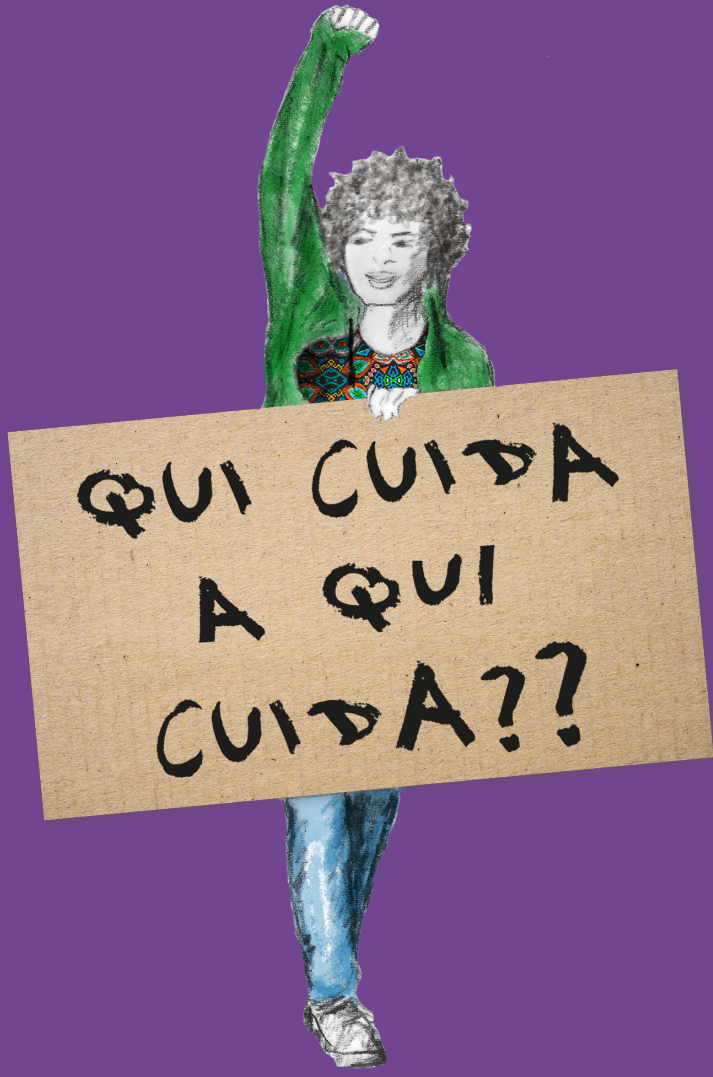
com a valor en positiu i font de transformació, repensant les identitats hegemòniques imposades per l'heteropatriarcat (quant a sexe, ètnia, classe, edat, orientació i identitat sexual, diversitat funcional, etc.), en el nostre camí cap a una igualtat de drets i oportunitats per a totes les persones.

Prevenició de violències

, en considerar la cadena global de cures com una forma de violència estructural vinculada al sistema socioeconòmic i al paper desenvolupat per les dones en aquest sistema, on la cadena global de cures posa de manifest una gran complexitat i la perversió del sistema que continua generant diferents eixos de desigualtat, d'opressió, de discriminació i de vulneració de drets humans fonamentals.

PROPOSTA DIDÁCTICA

4

PRESENTACIÓ

La proposta que presentem és per l'etapa de **Secundària (3r i 4t ESO) i Batxillerat (1r i 2n)**. La proposta incorpora diferents sessions de treball per l'abordatge dels eixos temàtics que hem considerat claus per a incorporar l'ètica de les cures i la sostenibilitat de la vida.

Inicia aproximant-nos des d'una perspectiva global que introdueix els ODS, i ens encamina a visibilitzar i posar en valor la centralitat de les cures i la complexitat de la cadena global de cures, manifestació de la vulneració de drets de les dones que formen part d'aquesta cadena, com el dret a migrar, els drets laborals i els drets a una ciutadania plena, d'una banda. D'altra banda, insta a qüestionar-nos les cures en tant drets que afecten a tota la societat i a totes les persones (dret a les cures), posant l'accent en aspectes clau en referència a l'assumpció de responsabilitats, per tal d'incidir en la corresponsabilitat (personal i institucional).

4 EDUCACIÓ DE QUALITAT

Com ja hem esmentat, la proposta s'alinea amb l'ODS4. Educació de qualitat, en la seva meta 4.7, la qual pretén, d'aquí a 2030, assegurar que tot l'alumnat adquireixi els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, entre altres coses mitjançant l'educació per al desenvolupament sostenible i els estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible.

5 IGUALTAT DE GÈNERE

La proposta contribueix també i específicament a l'ODS5. Igualtat entre els gèneres i empoderament de les dones i les nenes, i en concret, a les fites: 5.1, que es proposa posar fi a totes les formes de discriminació contra totes les dones i les nenes a tot el món; 5.2, que pretén eliminar totes les formes de violència contra totes les dones i les nenes en l'àmbit públic i privat, incloses la tracta i l'explotació sexual i altres tipus d'explotació com l'explotació laboral; 5.4, que proposa reconèixer i valorar les cures no remunerades i el treball domèstic no remunerat mitjançant la

prestació de serveis públics, la provisió d'infraestructures i la formulació de polítiques de protecció social, així com a través de la promoció de la responsabilitat compartida a la llar i a la família.

Enllaçant amb les cures, la feminització de les cures en l'àmbit productiu, i per tant remunerat, es desenvolupa en un 80% per dones, segons dades de l'OIT, en condicions moltes vegades infrahumanes i, en qualsevol cas, en situació de precarització pel que fa a condicions laborals com el salari, les prestacions o l'extensió de la jornada, o el fet que no estiguin acollides al règim general de la Seguretat Social, situacions que emparen una reivindicació dels col·lectius organitzats que demanen la ratificació del Conveni 189 de l'OIT.

La situació actual i les dades, tal com introduïm a l'apartat de contextualització de les cures, encara segueixen obeint a una segregació laboral per raons de gènere per la qual, es tendeix a ocupar a les dones i als homes en diferents feines (segregació horitzontal) i en diversos nivells, categories o llocs de treball (segregació vertical), factors claus que es veuen reflectits en la bretxa salarial de gènere, en la manca de transparència de moltes empreses i en la manca de corresponsabilitat en les tasques de cures, tots aspectes que incideixen en la configuració i el manteniment d'un ordre i una estructura social desigual i injusta, discriminatòria i que segueix exercint múltiples formes de violència i eixos d'opressió, agreujada per la pandèmia pel COVID-19, i en les crisis múltiples del sistema que ens conviden a construir una ciutadania global crítica, compromesa i activa.

En aquest marc, proposem les sessions i el conjunt d'activitats per desenvolupar un sentit crític que impulsi a l'acció compromesa. La realització d'una, varies o el conjunt de les sessions, ens permetrà contribuir al desenvolupament de les diferents **competències** en l'alumnat, promovent un currículum orientat a la ciutadania global, recollides en el següent quadre.

DESENVOLUPAMENT DE COMPETÈNCIES

COMPETÈNCIES	DESENVOLUPAMENT PREVIST
- Competència artística i cultural - Competència comunicativa lingüística i audiovisual - Competència d'autonomia i iniciativa personal - Competència social i ciutadana	Ser persones obertes, responsables, crítiques i compromeses en la construcció de relacions interculturals basades en l'equitat, la justícia i la inclusió social, rebutjant els prejudicis, estereotips i qualsevol tipus de discriminació per motius d'origen o pertinença. Promoure relacions basades en el diàleg, l'equitat i el respecte amb la finalitat de contribuir a la construcció d'un model de convivència inclusiu que garanteixi els drets de les minories excloses o discriminades per motiu del seu origen o pertinença.
- Competència comunicativa lingüística i audiovisual - Competència social i ciutadana	Valoració crítica i aplicació de diferents eines, mecanismes i recursos per detectar i prevenir comportaments i/o situacions de discriminació, exclusió, dominació o violència envers les persones i grups per motiu del seu origen o pertinença. Manifestació i defensa d'un tractament respectuós en relació als diferents col·lectius socials i culturals, en els espais d'informació i comunicació (mitjans de comunicació, Internet, xarxes socials...). Reflexió crítica i deconstrucció dels estereotips i prejudicis presents a l'aula i en els diferents àmbits relacionals de l'alumnat envers persones i col·lectius d'orígens culturals diversos.
Competència social i ciutadana	Posicionament crític i rebuig d'actituds i comportaments etnocèntrics, xenòfobs i racistes que generen situacions de discriminació, exclusió, dominació o violència envers persones o grups per motius d'origen o pertinença al llarg de la història i en l'actualitat.
- Competència social i ciutadana - Competència artística i cultural	Defensa i promoció dels drets propis i de les persones i col·lectius de l'entorn proper i del món, fent èmfasi en aquells relacionats amb el reconeixement de les minories i de la diversitat (lingüística, cultural, religiosa...). Interiorització i promoció de les habilitats socials per a la convivència intercultural en societats dinàmiques i canviants (comunicació, escolta activa, diàleg, empatia, prevenció, resolució, transformació de conflictes, mediació, cooperació, flexibilitat i adaptabilitat).
- Competència artística i cultural - Competència comunicativa lingüística i audiovisual - Competència social i ciutadana	Defensa i promoció dels principis i valors fonamentals (justícia, equitat, dignitat, pau, llibertat, solidaritat...) que constitueixen la base de la igualtat de drets i oportunitats per a totes les persones, independentment de l'origen o pertinença, duent a terme accions reivindicatives en situacions de vulneració. Consciència crítica i autonomia en el procés de construcció de la pròpia identitat a partir de l'establiment de diferències, semblances i interdependències amb les persones i col·lectius de l'entorn proper i llunyà.
- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic - Competència social i ciutadana	Comprensió crítica de les causes, conseqüències i característiques de les migracions actuals en el context de la globalització econòmica i de les comunicacions.

Font. [Guia d'orientacions pedagògiques](#) per a la incorporació de l'Educació per al Desenvolupament al currículum de primària i secundària des de la perspectiva de les competències bàsiques. Entitats promotores de la Guia: Edualter, Escola Cultura de Pau, Fundació Solidaritat UB i LaFede.cat.

Per a impartir el currículum impulsant la ciutadania global, podeu consultar: LÓPEZ, Lucía i AGUADO, Guillermo (2019): [Un currículo orientado a la ciudadanía global: aportes para su construcción](#). Madrid. InteRed.

L'ITINERARI FORMATIU: A MIDA...

L'itinerari formatiu que proposem és flexible, versàtil i adaptable als interessos, les motivacions i les necessitats dels centres educatius. Està dissenyat com a procés que integra les activitats al centre educatiu (sessions) i l'orientació perquè aquestes accions es transformin més enllà en un projecte d'aprenentatge servei, responent a les necessitats del nostre entorn, incorporant un anàlisi en clau de vulneració de drets humans, amb propostes per mobilitzar-nos i contribuir a generar una ciutadania global compromesa amb la igualtat de gènere que també trobareu en forma de reptes, accions més enllà del centre educatiu.

Pel que fa a les **sessions**, hem proposat un ordre que permet un treball progressiu, iniciant amb 1) un apropament als Objectius de Desenvolupament Sostenible com a marc general, per donar pas a 2) introduir l'eix central de la proposta, les cures com a pilar fonamental per a la sostenibilitat de la vida, avançant per 3) endinsar-nos en la cadena global de cures, i 4) generar empatia vers les dones migrades que formen part d'aquesta cadena global de cures i la seva realitat com a persones amb les quals convivim al nostre territori i a 5) ampliar la mirada enriquint-la des del qüestionament dels valors hegemònics que construeixen la nostra història i identitat. Finalitzem amb propostes d'acció i compromís: 6) amb impacte global i 7) amb vincles des del nostre territori i la nostra realitat local.

Si voleu realitzar activitats o accions puntuals i específiques al voltant de la **cadena global de cures**, podeu anar directament a la sessió 3. “Les cures al món. Cures des de la distància” i a la sessió 4. “Una de Còmics. L'herència.” Recomanem introduir-les amb la sessió 2. “Cuidar és una altra història” i aprofundir en la interculturalitat amb la sessió 5. “El perill de la història única.”

Si us interessa incorporar l'enfocament de projectes d'aprenentatge i servei, és imprescindible incorporar el component de mobilització i de vincles amb altres entitats del territori, per la qual cosa us convidem a desenvolupar la sessió 6. “Actua com a ciutadania global” i la sessió 7. “Actua! Vinculat des del teu territori”, on incentivem la generació de vincles en el nostre territori i establir xarxes col·laboratives i sinèrgies.

Totes les sessions incorporen dos **identificatius**: un identificatiu fa referència a l'ODS al qual contribueix significativament la sessió i l'altre, ens permet classificar-les segons posin l'èmfasi en identificar les situacions sobre les que volem treballar, desmuntar o actuar. O dit d'altra forma, fent referència a si permet anar a l'arrel i entendre les causes (**identificar**), si posa l'accent a proposar formes alternatives que podem incorporar al nostre dia a dia (**desmuntar**) o, en un pla col·lectiu, posa atenció en proposar accions transformadores (**actuar**).

En tots els casos, proposem incorporar almenys un dels reptes, orientats a enfortir la construcció de ciutadania global, eix transversal present a tota la proposta. Tot i que aquests reptes s'han vinculat a dates commemoratives, comparteixen les característiques d'adaptabilitat i versatilitat, i per això podeu adequar-los a la realitat dels nostres entorns i al vostre interès i calendari.

Aquests **reptes**, clarament es vinculen a actuar, proposant un compromís d'acció transformadora a desenvolupar en un període de temps variable: al llarg d'un trimestre o a tot el curs. Les accions proposades com a reptes, combinen l'autonomia individual i el treball grupal i col·lectiu i pretenen incentivar la implicació més enllà de l'aula: així, es poden fer extensius, implicant i difonent entre la resta de la comunitat educativa (alumnat de la resta d'etapes, professorat i famílies) les accions i el compromís amb la construcció de Ciutadania Global i l'educació transformadora des de l'individual al col·lectiu, amb accions locals però amb vincles amb la realitat global.

Instem a desenvolupar la proposta completa, ja que ens permet treballar en clau de procés i afavorir en l'alumnat:

L'ITINERARI FORMATIU: ADAPTABLE A PROJECTES D'APRENTATGE SERVEI AMB CURES

Des d'InteRed, una de les metodologies que impulsem és la metodologia de projectes **d'Aprenentatge Servei amb cures** (ApS amb cures), on vinculem processos d'aprenentatge vivencials i significatius amb diverses realitats socials existents en la comunitat educativa, en l'entorn local i en l'entorn global.

L'Aprenentatge-servei proposa la identificació de canvis possibles i els recursos per a aconseguir-ho. Així mateix, per a garantir l'**aprenentatge significatiu**, resulta imprescindible donar-li sentit i connectar-l'ho amb les experiències vitals de l'alumnat, especialment les que tinguin a veure amb la seva realitat com a subjectes de drets i de responsabilitats, i amb les relacions de poder i de cura a les quals participen.

L'APS, com a pràctica educativa transformadora, també es configura com una proposta idònia per a contribuir a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, donada la varietat de temàtiques que pot abordar un projecte.

En un APS, les accions de servei s'obren a les propostes de l'alumnat i a les seves inquietuds, un aspecte que permet incentivar la motivació i la creativitat i contribuir amb la fita 4.7. dels ODS. Així, qualsevol de les activitats que proposem a les sessions es pot convertir, d'una experiència d'aprenentatge, a una experiència d'aprenentatge servei, sempre que afegim el component d'acció (servei) vinculada al context concret de la nostra comunitat educativa i partint de la identificació de les necessitats del territori.

Si, a més, ho feu connectant, més enllà de l'aula, amb entitats i organitzacions que treballin la realitat sobre la qual centrarem la intervenció, potenciareu la generació de vincles i de la ciutadania global transformadora. L'ApS surt del centre per formar part de la comunitat. És a dir: cal posar intenció en detectar necessitats reals a l'entorn i propostes d'acció i mobilització i en establir vincles amb altres entitats i organitzacions amb les quals compartir i obrir la mirada per entendre la nostra realitat.

Aquesta metodologia proposa accions per atendre necessitats socials reals, aspecte clau que convida a sortir de l'escola i fer una ullada al món amb perspectiva local i global, dotant de sentit social les accions a realitzar. O sigui, procurem que sigui funcional per a les capacitats de l'alumnat i alhora funcional a les necessitats de la societat, nodrint la seva transformació. Aquí cal que incentivem a l'alumnat en la recerca per respondre a:

- Quines necessitats identifiquem al nostre entorn?
- A quines persones o col·lectius els hi afecten? Els podeu definir?
- Aquestes necessitats, estan relacionats amb drets vulnerats? Amb quins?
- Sobre quines d'aquestes necessitats podem incidir?
- Coneixeu entitats que treballin en aquest àmbit?
- Podeu establir algun tipus de col·laboració i intercanvi? Com?

Potser identificar les necessitats de l'entorn requereix incentivar i facilitar l'anàlisi del context immediat, o potser ja tenim identificades aquestes necessitats. Aquest és un punt important per tenir una diagnosi i poder començar. Respondre a la resta de preguntes ens permet elaborar un mapatge, conèixer els diferents agents del territori que tenen intervencions en el mateix àmbit i establir col·laboracions, incentivant la recerca entre l'alumnat. En definitiva, vincular el centre educatiu amb l'entorn i la seva realitat en clau d'agent actiu del territori.

Per facilitar-ho, hem incorporat una sessió específica ([sessió 6](#)), centrada en l'elaboració d'aquest mapa d'entitats i d'iniciatives a les quals podem identificar, conèixer i col·laborar, sumant-nos-hi.

Recordar que la proposta didàctica inclou sessions identificades amb una icona d'actuar, que fàcilment us permeten dissenyar projectes en clau d'aprenentatge-servei. També els reptes, on incentivem especialment la recerca, poden entendre's com un pas més en aquesta direcció. A més, la proposta dels reptes, amb una projecció més enllà de l'aula, també ofereix eines per una diagnosi de la situació i un apropament a la realitat del nostre territori.

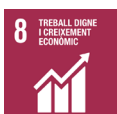
En tot cas, per desenvolupar un projecte d'APS amb cures, recomanem portar a terme un mínim de 4 sessions per a la fase d'aprenentatge. En aquest cas, proposem desenvolupar la [sessió 2. “Cuidar és una altra història”](#), com a introducció a les cures; la [sessió 3. “Les cures al món. Cures des de la distància”](#), pel treball al voltant de la cadena global de cures, i la [sessió 4. “Una de còmics. L'herència”](#), orientada a qüestionar-nos en el nostre quotidià. Per desenvolupar serveis, la recomanació és desenvolupar una acció de servei amb la [sessió 6. “Actúa com a ciutadania global”](#) i la [7. “Actúa vinculat des del teu territori.”](#) Qualsevol dels reptes proposats ([“Escoltant les dones”](#), [“Imagina el dia que el món no conegui fronteres”](#) i [“Les cures del planeta tenen rostre de dones”](#)) complementa aquestes accions i proporciona elements per a implicar a la comunitat educativa i a altres agents del territori, generant sinergies i opcions de serveis.

Si disposeu de prou temps, la recomanació és desenvolupar el conjunt de sessions per tal de vincular el treball al marc dels ODS i l'Agenda 2030, així com el [repte 3: “Les Cures del Planeta tenen rostre de dones”](#), vinculat a la sostenibilitat ambiental i l'assoliment de l'ODS 13.

Com a metodologia oberta, les possibilitats que ofereix l'Aprenentatge Servei es veuen influenciades per les motivacions i inquietuds dels participants i del seu vincle amb l'entorn i amb altres agents, per això els serveis poden adquirir una diversitat de formes d'accionar i interactuar que hem incorporat en la proposta amb un gran ventall de possibilitats que us convidem a valorar, explorar i crear-ne de noves. Us encoratgem a fer-ho!

Per inspirar la recerca i les sinergies, hem inclòs un conjunt [d'experiències](#) al territori i altres d'inspiradores que us poden facilitar la identificació del context i del diferents agents que actuen en l'àmbit educatiu i de les cures. La recomanació, però, és partir de la vostra realitat i el vostre entorn. Només us cal posar voluntat!

QUADRE RESUM

TEMÀTICA CENTRAL/ ÀMBIT D'ACTUACIÓ	ACTIVITATS I REPTES	ODS PRINCIPAL	ODS SECUNDARI	FULL DE RUTA
Introducció als ODS i a la Ciutadania Global	Sessió 1. Què tenen en comú una taronja, una pilota i la Terra?			 Identificar / Desmuntar
Introducció a les Cures	Sessió 2. Cuidar és una altra història			 Identificar / Desmuntar
Treball específic de la cadena global de cures	Sessió 3. Les cures al món. Cures des de la distància			 Identificar / Desmuntar
	Sessió 4. Una de còmics. L'herència			 Identificar / Desmuntar
	Sessió 5. El perill de la història única			 Identificar / Desmuntar
Més enllà de l'aula	Sessió 6. Actua com a ciutadania global			 Actuar
	Sessió 7. Actua! Vinculat des del teu territori			 Actuar
Més enllà del centre: Implicant la comunitat	Repte 1. Escoltant les dones			 Actuar
	Repte 2. Imagina el dia que el món no conegui fronteres			 Actuar
	Repte 3. Les cures del planeta tenen rostre de dones			 Actuar

ACTIVITATS

5

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

1 a 2 hores

10

REDUCCIÓ DE
LES DESIGUALTATS

IDENTIFICAR

DESMUNTAR

què
volem?

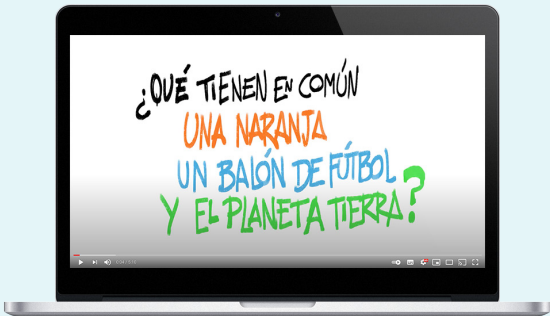
L'objectiu d'aquesta activitat és donar a conèixer el marc dels ODS i l'Agenda 2030, posant de manifest les conseqüències del sistema, convidant a la reflexió i al compromís amb el seu assoliment.

Per aconseguir-ho, incentivarem en l'alumnat l'anàlisi del sistema i la crisi generada, una crisi global amb conseqüències socials i mediambientals.

què
necessitem?

- Pilota de la paraula (pilota de goma o paper que podem fer amb paper reciclat i cinta adhesiva).
- Pòsits mitjans de colors o targetes i cinta adhesiva
- Targetes amb les conseqüències (llistat complet per a cada grup) - pàgina següent
- Cordills de colors
- Projector i connexió a Internet (o descàrrega prèvia del vídeo)
- Vídeo: [Què tenen en comú una taronja, una pilota de futbol i el planeta terra?](#)

¿QUÉ TIENEN EN COMÚN
UNA NARANJA
UN BALÓN DE FÚTBOL
Y EL PLANETA TIERRA?

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

DESIGUALTATS SOCIALS, econòmiques	DESIGUALTATS de gènere
crisi de cures	Migració de persones
violència masclista	vulneració de drets humans
EXPLOTACIÓ LABORAL	EXPLOTACIÓ DE recursos naturals
DESFORESTACIÓ	pèrdua de biodiversitat
EROSIÓ DEL SÒL	CONTAMINACIÓ DE L'aire
canvi CLIMÀTIC	Malalties infeccioses

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

COM HO
FAREM?

DINÀMICA INICIAL

Introduïm l'activitat amb una dinàmica inicial de presentació a la qual convidem a fer una ronda de presentació que ens permeti respondre a les preguntes:

- Qui sóc?
- Quines coses m'importen?

Aquestes dinàmiques són importants per generar coneixement i confiança, bases de la comunicació, el treball cooperatiu i el consens. També són importants per incentivar el procés d'aprenentatge del cervell, que requereix sorpreses i novetats, a través d'estímul que despertin interès i curiositat i donin significat i sentit a allò que s'aprèn, ajudant als i les joves a descobrir-ho i connectar-ho amb les seves vides. Captar les inquietuds de l'alumnat i les seves opinions, adaptar els debats i posar el focus i el protagonisme en els i les alumnes i la seva experiència vital comença per dinàmiques que incentivin a fer grup.

Fem servir la pilota de la paraula, per passar-nos el torn. Una alternativa és fer circular la nostra energia amb un gest per passar el torn, a la persona escollida, convidant que el gest respongui al nostre estat físic o d'ànim (si estic cansada, envio a poc a poc, si estic emocionada envio amb força...).

Inicia una persona que es presenta amb el seu nom i una qualitat de la seva personalitat; li passa la pilota o l'energia a la següent i així fins que ens presentem tots i totes.

Hi ha moltes variants de la dinàmica, com acompanyar la presentació amb un gest o amb un moviment rítmic, enviar el torn a algú que pensem que comparteix la qualitat, posar-nos en cercle i anar ocupant l'espai central de la ronda per presentar-nos...). Convidem a posar-les en pràctica, fent servir la que us cridi més l'atenció o la que ja coneixeu i us funciona; el més important és destinar temps a conèixer-nos entre les persones que formen el grup.

Tanquem la dinàmica fent una síntesi, on recollim la diversitat de qualitats que ens defineixen i la riquesa que això suposa.

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

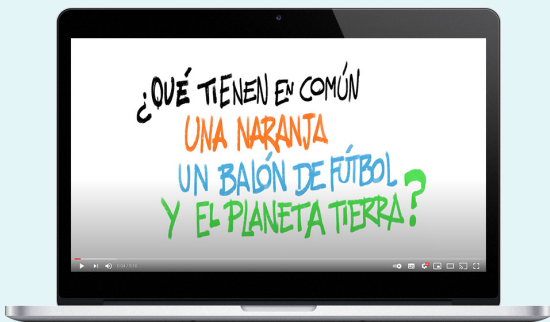

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Passem a introduir el vídeo, amb una pregunta generadora: *Què tenen en comú una pilota de futbol, una taronja i el planeta Terra?*

Després de recollir la resposta més obvia (són rodones), preguntem: *En la vostra opinió, hi ha alguna connexió entre les persones i el model de producció i consum? Quines conseqüències tenen per a les persones? I per a l'entorn-país, lloc, ecosistema...?* Incentivem la participació amb la pilota de paraula (opina qui la rep).

Recollim una síntesi d'aquestes respostes inicials en un lloc visible.

En acabar, presentem el [vídeo](#), al qual trobarem part d'aquestes respostes i el visualitzem.

Passem a organitzar-nos per petits grups (4-6 persones). Dediquem uns minuts (5-10 minuts) per a reflexionar sobre les preguntes generadores:

- Què us ha cridat l'atenció? Què us ha sorprès?
- Us heu plantejat la interconnexió entre el que consumim les persones i el planeta?
- Com són les relacions entre les persones i la Natura?
- Quin paper juguem cadascú de nosaltres en aquest sistema? Incidir que, com a consumidors, podem incidir sobre el consum, i per tant, sobre la producció i l'explotació dels recursos.
- Hi ha alguna **acció de cura** que estigui al teu abast i puguis realitzar? Escriu-les en una targeta. A quin àmbit la posaries: cura personal, cura comunitària o cura del planeta? Com a indicació, deixarem clar que cal proposar accions a l'abast, per tal de revertir o incidir positivament sobre el que ens mostra el vídeo. No cal tenir respostes per tot.

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

Exposem els resultats més significatius a través d'una persona en representació del seu grup fins que totes han exposat. Recollim una síntesi i fem una petita anàlisi del que ens sembli més significatiu: respostes més freqüents, similars, discrepants...

Posteriorment, entreguem a cada grup una de les imatges (taronja, pilota, planeta) i les targetes amb les conseqüències. Donem uns minuts (5-10) per convidar als grups a escollir les 3 conseqüències més rellevants, en la seva opinió.

Tornem al gran grup i exposem gràficament, per grups. Cada grup exposa unint la imatge (taronja, pilota, planeta) amb les conseqüències que ha trobat més rellevants, de manera que es visualitzi com la producció i el consum tenen efectes sobre les persones i el planeta.

Demanem als i les joves si ara, després del treball en grup, s'animen a afegir alguna acció de cura més per revertir les situacions que hem evidenciat. Convidem a escriure-ho en una nova targeta i a enganxar-les totes en un mural col·lectiu, a un espai visible, on quedin recollides com a accions inspiradores. Les podem compartir en veu alta o deixar-les exposades com a recordatori.

TANCAMENT

Tanquem la sessió explicant que aquestes preocupacions són les que mouen a moltes persones i institucions a proposar-se els ODS i l'Agenda 2030, a la que nosaltres podem contribuir amb les nostres accions individuals i també sumant-nos a accions col·lectives, que són **actes de cures on posem la vida de les persones i del planeta al centre**. Una vida digna i que mereix ser viscuda.

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

I SI PODEU CONTINUAR...

Si disposem d'una segona hora, introduïm la sessió amb la mateixa dinàmica de presentació, a través de la pilota de paraula o de passar-nos l'energia, però ara amb l'objectiu de recapitular breument el més significatiu de la sessió anterior. Llavors, entreguem la pilota de paraula i responem a: Jo sóc (nom) i per a mi, el més significatiu de la sessió passada va ser (una idea, una sensació, una cosa que em va agradar especialment o que em va sorprendre...).

Després, posem atenció sobre el mural col·laboratiu que vam elaborar i expliquem que hi ha moltes accions i alternatives que es poden posar a la pràctica, com les que veurem al vídeo [La lección más grande del mundo, parte 3](#). Moltes, ja les hem identificat i exposat, i potser treurem algunes propostes més després de la visualització.

Després de visualitzar el vídeo, donem 5 minuts per la reflexió i per recollir individualment i per escrit en una targeta nova, un canvi que poden fer, aquesta vegada amb la intenció que sigui un canvi per millorar la vida d'altres persones i la del planeta. Potser hem tret alguna idea motivadora del vídeo o potser ens ha inspirat alguna de nova.

Al moment d'enganxar-la al mural, demanem que les presentin en clau de compromís: ►

Aquesta acció personal vol posar de manifest que podem generar accions i actituds, generant consciència de la interdependència i l'ecodependència, així com de la preocupació pel model (in) sostenible i la necessitat de tenir-ne cura, cuidant-nos, cuidant als altres i cuidant el planeta. Aquí, podem explicar i reflexionar sobre els conceptes d'Interdependència i d'ecodependència (els teniu definits al [glossari](#)).

Jo, (nom), em comprometo amb (acció per millorar la vida d'altres o del planeta)...

SESSIÓ 1. QUÈ TENEN EN COMÚ UNA TARONJA, UNA PILOTA I LA TERRA?

Per tancar, reestructurem el mural col·lectiu de les accions, agrupant les accions que tinguin punts en comú, per a convidar a vincular les accions proposades amb els ODS als que contribueix, amb cordills de colors. Si ho fem amb targetes adhesives, les podem canviar de lloc, envoltant-los.

Exposem el nostre mural en un lloc visible, com el passadís, el menjador, el gimnàs... per a donar a conèixer a la resta d'alumnes del centre el nostre compromís amb els ODS i l'Agenda 2030 i incentivar la reflexió sobre aquestes accions individuals de cures que incideixen sobre la resta de persones i del planeta.

- Podeu descarregar i consultar la publicació [Jóvenes desmontando el patriarcado](#) per més informació sobre dinàmiques proposades per generar confiança i fer grup, i les bases metodològiques que sustenten aquesta guia pràctica.
- Pels mandrosos, Nacions Unides proposa accions que es recullen [aquí](#)

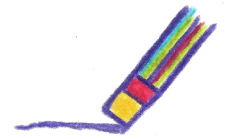
SESSIÓ 2. CUIDAR ÉS UNA ALTRA HISTÒRIA

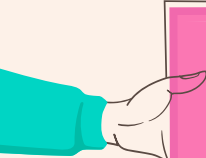
1 a 2 hores

IDENTIFICAR

DESMUNTAR

què
volem?

L'objectiu d'aquesta activitat és enfortir la consciència personal i ciutadana sobre les cures com a eix central de les nostres vides i societats, qüestionant el model socioeconòmic imperant, generador d'injustícies, desigualtats i múltiples discriminacions.

Ho farem a través de dinàmiques basades en una selecció d'imatges i contes, associats a les mateixes i extreïdes del Joc de Cartes "Cuidar es otra historia".

què
necessitem?

- Document "Una imatge, una història. Contes per a menuts... i no tant", que podeu [descarregar aquí](#) i imprimir-ho (cal tenir almenys una còpia)
- Pissarra
- Retoladors, targetes
- Projector (opcional)
- Espai diàfan

SESSIÓ 2. CUIDAR ÉS UNA ALTRA HISTÒRIA

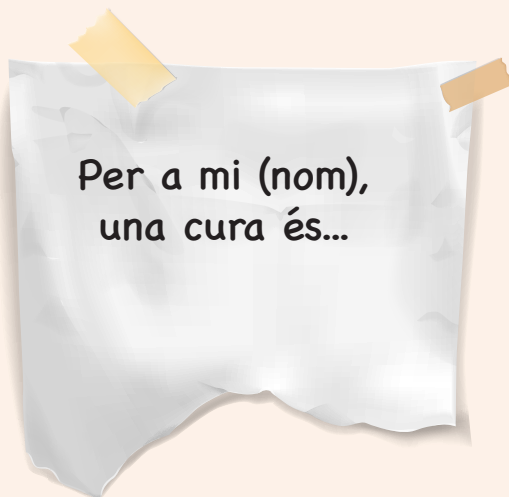
DINÀMICA INICIAL

Presentem la sessió explicant que dedicarem la sessió a reconèixer i valorar les cures, que és una de les fites de l'ODS 5 (assolir la Igualtat de gènere i el reconeixement de les tasques de cures). Fem un cercle amb les cadires i seguidament, demanem al grup que respongui a la pregunta:

Què diries que és una cura?

Responem amb la frase: *Per a mi (nom), una cura és...* Convidem a sumar respostes, sense repetir. Recollim les respostes en un lloc visible (pissarra, foli, targetes...) per visibilitzar així la quantitat d'accions de cura i la seva diversitat (cures personals, de les persones properes, de les desconegudes, del planeta i la resta d'éssers vius, de les idees...).

Passem a un joc per dinamitzar l'energia del grup. Treurem una cadira, de manera que hi hagi cadires per totes les persones menys la que ocuparà el centre. El joc consisteix a canviar de lloc; com a norma, no es pot canviar de lloc amb les persones dels seients al costat. Iniciem convidant a qui ocupa el centre a acabar la frase: *Per a mi, (nom), una cura és...* qui està d'acord, canvia de lloc i qui ocupa el centre, procura ocupar un seient. Qui queda sense seient, ocupa el centre i ofereix un nou exemple de cura.

Si no ens podem moure lliurement, podem passar la pilota de paraula per establir el torn de paraula. Qui agafa la pilota, respon. Es pot proposar a encadenar les paraules anteriors (una cura és... i ...). Si algú s'equivoca, torna a iniciar la cadena de paraules curoses.

SESSIÓ 2. CUIDAR ÉS UNA ALTRA HISTÒRIA

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Passem a la dinàmica següent: **de les imatges a les escultures**. Prèviament, tenim impreses les imatges i les històries associades. Estan dissenyades per imprimir en un foli. Doblegant el full, ens quedarà d'una banda la imatge i d'altra la història, a l'altra cara del full, amagada al darrere. Disposarem les imatges de les cartes en llocs visibles per l'espai, disperses per tal de convidar a fer un recorregut.

Per conformar els grups, convidem a l'alumnat a fer el recorregut per a la seva observació, acompanyant amb una música suau i relaxant. Quan acabi la música, cal que hi hagi hagut temps d'observar totes les il·lustracions i de triar la que més ens hagi cridat l'atenció. Davant de cada imatge, caldrà congregat un grup d'entre 4 i 5 persones. Si ens agrada una imatge, però ja s'ha congregat aquest nombre de persones, triarem una altra.

A cadascun dels grups, les persones que l'integren tindran uns 5 minuts per compartir per què han triat aquesta imatge, que hi veuen, quines emocions i sensacions els hi genera i si hi veuen algun vincle amb les cures.

Convidem a cada grup a posar-se d'acord per representar en una escena fixa (escultura) allò que els hi ha semblat més representatiu i que ho mostri a la resta. La resta d'alumnes, observen i fan comentaris de què els evoca l'escultura.

Explicuem que cada carta té una història i que ara ens disposem a conèixer-ne una d'elles. Seleccionem una primera imatge entre totes.

Demanem una persona per narrar el conte assignat a la il·lustració en veu alta per a la resta de companys. Recomanem disposar-nos en cercle, per a una lectura i una escolta relaxada, fent unes respiracions profundes abans d'iniciar la narració, amb els ulls tancats i una posició còmoda i relaxada. Demanem a la persona narradora que ocupi el centre per a la lectura. En finalitzar-la, ens mantindrem una estona amb els ulls tancats i les mans sobre el cos,

SESSIÓ 2. CUIDAR ÉS UNA ALTRA HISTÒRIA

interioritzant les sensacions i les emocions viscudes. Tornem a un estat de més consciència a poc a poc, amb unes respiracions profundes i obrint a poc a poc els ulls.

Després de la lectura, tornem a organitzar-nos en els mateixos grups petits i fem lectura de la resta del document, on trobem els conceptes claus, les reflexions i les qüestions. També ho podem projectar, de manera que sigui visible per a tothom i tenir així presents les qüestions a respondre.

Una vegada organitzats els grups, donem 10 minuts per a compartir emocions, donar resposta les qüestions associades i treure algunes conclusions.

TANCAMENT

Ens disposem en cercle novament i en plenària, convidem a exposar les conclusions. Després, generem un petit diàleg respecte dels conceptes claus associats a cada imatge, com conflicte capital/vida, corresponsabilitat, responsabilitat institucional, condicions globals de desigualtat en les cures, drets de les persones cuidadores... Podem vincular aquestes reflexions amb els ODS corresponents.

Per finalitzar, farem un cercle de paraula, on cada persona exposa una frase amb allò què li ha resultat més significatiu de la sessió.

Una altra opció és tancar encadenant gestos simbòlics de cures. Des de la mateixa disposició, en cercle, i de peu, fem un parell de respiracions profundes i donem les indicacions per simbolitzar els tres àmbits de cures (personal, comunitari i planetari):

- Jo em cuido (mans creuades sobre el pit que mantenim uns segons)
- Jo et cuido (creuem mirades amb les persones que tenim a ambdós costats, mentre estremem les mans)
- Jo la cuido (mà dreta cap al cel, mà esquerra cap a terra)

SESSIÓ 2. CUIDAR ÉS UNA ALTRA HISTÒRIA

I SI PODEU CONTINUAR...

Si disposeu d'una segona hora, continuem amb la narració de la resta de contes, seguint les mateixes indicacions que per a la primera lectura. També podeu proposar-ho com a treball en petits grups i que cada grup exposi les seves conclusions a la resta.

D'aquesta manera, podeu aprofundir en els conceptes claus associats, generar un diàleg enriquidor i més conscient sobre la concepció de les cures, el seu vincle amb els ODS i portar-ho a plenària. El tancament, novament, inclou el cercle de paraules amb una frase significativa i els gestos simbòlics que ajuden a tancar amb un esperit de calma.

- Si voleu accedir al **joc de cartes “Cuidar es otra historia”** complet, el podeu [descarregar aquí](#). Trobareu també la guia didàctica que acompanya el joc i altres activitats, amb propostes adaptades a diferents edats.
- Teniu l'explicació del projecte amb opinions del professorat participant i d'altres persones implicades [aquí](#).
- Altre recurs editat per InteRed especialment dissenyat per

visibilitzar la importància de les tasques de cures en el sosteniment de la vida i la necessària responsabilitat dels diferents agents socials és aquest [Joc de la Jenga](#), on trobareu una breu explicació, una guia i les targetes descarregables.

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

1 a 2 hores

5 IGUALTAT DE GÈNERE

IDENTIFICAR

DESMUNTAR

què
volem?

L'objectiu d'aquesta activitat és introduir a la reflexió sobre la complexitat i diversitat dels treballs de cures, la importància i el seu valor per a sostenir les vides i sobre com s'atenen aquestes necessitats, configurant cadenes globals de cures, una dinàmica amb repercussions sobre les condicions de vida d'un col·lectiu, dones migrades, més enllà de les nostres fronteres.

A través, principalment, de testimonis de dones que viuen a Catalunya i formen o han format part de la cadena global de cures, busquem afavorir la reflexió crítica sobre migracions, discriminacions, violències i vulneració de drets que es vinculen i retroalimenten.

què
necessitem?

- Vídeo i projector
- Accés a internet
- Folis i bolígrafs
- Text amb les narracions impreses

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN.

CURES DES DE LA DISTÀNCIA

DINÀMICA INICIAL

Per introduir l'activitat, expliquem que sostenir la vida requereix moltes feines de cures i que avui ens proposem prendre una mica més de consciència d'aquesta varietat i de quines persones i en quines condicions es desenvolupen.

Per això, ens disposem en cercle, assegudes, convidem a deixar volar la imaginació per iniciar amb una **visualització**. Ens donem uns instants de calma, de trobar una posició còmoda i relaxada, fer un parell de respiracions profundes, tancar els ulls i deixar la boca semioberta, per escoltar atentament, deixant que les imatges es vagin presentant.

Ens imaginem un passeig a mitja tarda, a prop d'un parc conegut des d'on observem la següent successió d'escenes:

- A l'altra banda d'una finestra veiem una dona canviant els bolquers a un nadó.
- A un parc veiem una dona gran passejant; va acompanyada d'una dona més jove.
- Al costat dels gronxadors, unes dones fan la xerradeta mentre juguen els nens i les nenes.
- A la porta de l'edifici del costat, hi ha altres dones esperant.

Anem sortint amb calma de la visualització, amb un parell de respiracions profundes i obrint a poc a poc els ulls. Quan tothom estigui prou conscient, preguntem:

- Creieu que alguna d'aquestes persones està treballant?

Ara, tornem a l'estat de calma (ulls tancats, boca semioberta, posició còmoda) per visualitzar el passeig però amb més atenció; observant alguns detalls. Donem algunes pistes:

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

- La dona que veiem a l'altra banda de la finestra porta uniforme d'infermera.
- La dona jove que acompanya a la dona gran l'ajuda i li dóna suport per arribar fins al Casal de la Gent Gran; no s'assemblen gaire en l'aspecte; no sembla que siguin família.
- Moltes de les dones al costat dels gronxadors no s'assemblen als nens que tenen a prop. Tot i això, sembla que s'estimen molt.
- L'edifici on són les dones, esperant, és un equipament públic per a nens i joves que dóna suport a famílies amb dificultats, on fan activitats de lleure i donen suport per fer els deures.

Retornem a un estat de més consciència a poc a poc per introduir la reflexió entorn de les preguntes:

- Quines d'aquestes persones estan treballant? Quin tipus de feina fan? Per què creieu que només hi ha dones? Tenen alguna relació amb les cures? Amb quin tipus de cures?

Recollim una síntesi de les respostes, per seguir aprofundint al voltant de les preguntes:

- Què heu trobat a faltar en aquestes escenes? Hi ha homes? Hi haurien de ser? Què farien?
- Hi ha institucions i serveis de cures? A què es dediquen? A qui s'adrecen aquests serveis? Per què?
- Aquesta situació fictícia, com es dóna a la realitat? Us heu aturat alguna vegada a observar? Hi canviaríeu alguna cosa?

Amb les respostes obtingudes, donem pas a una reflexió sobre les necessitats de cures, les diferents feines de cures i qui les fa, per visibilitzar la seva feminització i la necessària corresponsabilitat, tant personal com de les institucions.

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

Una variant d'aquesta dinàmica es pot realitzar amb tècniques lúdicoteatrals, com el joc teatral: estàtues, que vam introduir a la sessió 2 (de les imatges a les estàtues). En aquesta ocasió, organitzem l'alumnat en petits grups (4-6 persones). A cada grup, li fem entrega, per escrit, de la descripció d'una de les escenes detallades. Podem incorporar alguna escena provocadora, per exemple, descrivint escenes poc habituals i desitjables, com que apareguin homes cuidadors. Deixem espai per a la creativitat de l'alumnat, permetent afegir personatges per completar l'escena segons el seu criteri. Després d'uns minuts per organitzar l'escenificació, cada grup representa la seva escena per a la resta, que interpreta el que veu.

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Per incentivar el treball en grups, demanem que es configuren grups d'entre 4 i 6 persones. Seguidament, introduïm la temàtica dient que avui parlarem de les condicions de treball de moltes dones que treballen per satisfer les necessitats de cures de moltes altres, amb conseqüències que impacten la vida de moltes persones, com veurem de seguit.

Passem a la visualització del vídeo: [Paris, je t'aime - Loin du 16e](#)

En finalitzar la projecció del vídeo, animem a compartir en petits grups:

- Quines emocions i sensacions us ha despertat? Com és la vida de la protagonista? Quina feina fa? Quan creieu que cobra pel seu treball? Com creieu que se sent?
- Coneixeu alguna persona que es trobi en aquestes circumstàncies? Com creieu que se sent? El vídeo està rodat a França; creieu que a Catalunya es donen aquestes situacions? Podeu fer alguna cosa per millorar-les?

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

Després d'uns 5-10 minuts per la reflexió, exposem que aquestes situacions també succeeixen a casa nostra, a Catalunya, com mostrarem seguidament amb la visualització del vídeo que té com a protagonista a la Maria Osorio, que va néixer a Bogotà i treballa a Tarragona, lluny del seu origen i que trobeu [aquí](#).

- Quines emocions i sensacions us ha despertat? Com és la vida de la protagonista? Quina feina fa? Quan creieu que cobra pel seu treball? Com creieu que se sent?
- Què us ha cridat més l'atenció del que ens explica? Heu identificat alguna vulneració de drets? Teniu alguna idea de què fer per millorar situacions com la que descriu?

A continuació, expliquem que la Maria és un exemple de la Cadena Global de Cures, que és una cadena que afecta a moltes dones del món i que genera vulneració de drets. Per això, moltes dones s'organitzen per tal de tenir més força i reivindicar que es respectin aquests drets, com es mostra en aquest [vídeo](#).

Després de la seva visualització, llencem les preguntes:

- Què us ha cridat més l'atenció del que ens expliquen aquestes dones? Heu identificat alguna vulneració de drets? Teniu alguna idea de què fer per millorar situacions com les que descriuen?

TANCAMENT

Aquesta sessió pot generar gran emotivitat entre els assistents, per això recomanem destinar uns minuts al tancament. Ens disposem en cercle, de peu, i convidem a una roda verbal per compartir, amb una frase, una manera d'agrair les cures rebudes, per exemple: *Jo, (nom), agraeixo (una cura) que he rebut de (persona que ha satisfet la meva necessitat de cura).*

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

I SI PODEU CONTINUAR...

Si disposem d'una segona hora, introduïm l'activitat amb una síntesi de la sessió anterior, per explicar que avui continuem indagant sobre les condicions de vida d'aquestes persones. Per això, entreguem el següent text (imprès o amb accés al document), amb fragments extrets del llibre **"La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas"**, per la seva lectura individual, destinant uns 3-5 minuts.

Passem a un treball per parelles, on convidem a compartir emocions i sensacions amb un company o una companya sobre el text entregat.

Posteriorment, realitzem un exercici de creació literària, simulant que escrivim un correu electrònic. Ens posem a la pell de ser el fill o la filla a l'altra banda de l'oceà (meitat del grup) i a la pell de la mare (l'altra meitat).

Una variant d'aquesta dinàmica pot ser a partir d'un joc teatral, escenificant una teleconferència. L'escena es pot treballar de manera espontània o amb un guió previ.

- La versió més simple és amb dues persones i de manera espontània.
- La versió més complexa és treballar l'escena amb un guió previ i en grups, on cada persona representa un personatge, afegint als principals (mare, fill o filla a l'altra banda de l'oceà) altres, com l'àvia, un germà, la nena que cuida la mare, la senyora que cuida la mare... Si optem pel guió, definirem personatges i situacions durant uns 5-10 minuts abans de passar a escenificar-ho per a la resta de companys i companyes.

Tancarem igualment, disposats en cercle i de peu, amb una roda verbal que reculli, amb una frase, un agraïment per les cures rebudes, seguint l'esquema: *jo (nom), agraeixo (una cura) que he rebut de (persona que ha satisfet la meva necessitat de cura).*

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

FRAGMENTS DE "La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas"

Cadena de cures (pag. 124)

La seva mare no la cuida. Va marxar. La va deixar amb la seva àvia i truca totes les setmanes des d'un locutori en el qual sonen moltes veus alhora parlant des de cabines mal aïllades. Va deixar de cuidar-la per a cuidar a una altra nena. Gairebé de la seva edat. Una altra nena. Més clara que ella en general. De pèl. De pell. De somriure. Amb una habitació de colors que combinen segons les revistes de decoració. Una nena que ja té una altra mare. Li farà moltes abraçades? Una altra mare d'un altre país a l'altre costat de l'oceà. Aquesta nena es diu Paula.

La meva mare cuida a la Paula. Pensa. Però la mare de la Paula també cuida a la Paula. A mi em cuida la meva àvia. Però a la Paula també la cuida la seva àvia, a més de la meva mare i la seva. La meva mare i la meva àvia no poden cuidar-se entre si. Estan mal repartides les cures.

Entrevista (pag. 122)

A l'entrevista de feina li van dir: *en realitat ens és igual que les coses de la casa no estiguin del tot ben fetes, el més important és que estimis al nostre fill.*

Ella va pensar que per quatre-cents cinquanta euros al mes (sense contracte) era abusiu que li demanessin netejar la casa i cuidar al seu fill, però que a més li exigissin amor li va semblar inaudit.

Conten les dones (pag. 135)

Conten les dones que els homes poderosos, una a una, les hi van anar comptant que els treballs que feien ells eren més importants i necessaris que els que elles realitzaven, i que les van empènyer a amagar-se dins de les cases.

Conten que elles es van asseure en cercle i van començar a parlar. Van decidir fer visible que sense els treballs que feien les dones (cuidar, alimentar, calmar) ni ells ni elles podrien estar vius.

Cuidar no pot ser només tasca nostra, els hi van dir.

I molts d'ells van comprendre.

SESSIÓ 3. LES CURES AL MÓN. CURES DES DE LA DISTÀNCIA

per saber-ne més...

- **La vida en el centro** és un llibre escrit a tres veus de dones: una, introdueix un marc teòric ecofeminista a l'inici de cada capítol, altra desgrana diferents cal·licatius i per últim, els relats, dels quals us hem ofert una selecció per tractar la temàtica específica. Molts, venen acompanyats d'il·lustracions. Us encoratgem a gaudir d'aquesta originalitat i riquesa expressiva i artística. És interessant també la història i visió intergeneracional que es presenta de la vida d'una àvia, una mare i una filla que recullen els fragments: Lucia, l'àvia de Lucia (pag. 87), Lucía (pag. 113). Lucía (pag. 147) i Lucía, la mare de Lucia (pag. 181), textos que es poden treballar a l'aula per aprofundir en la temàtica.
- [Aquesta mateixa web](#) podeu trobar el documental complet **"Al otro lado del cuidado"**, amb el que podeu organitzar una sessió de vídeo fòrum.

NOTA:

InteRed disposa d'una exposició fotogràfica en físic, complementària al vídeo i que podeu demanar a la nostra delegació de Catalunya per tal de portar al vostre centre.

SESSIÓ 4. UNA DE CÒMICS. L'HERÈNCIA

1 a 2 hores

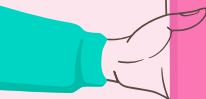
5 IGUALTAT DE GÈNERE

IDENTIFICAR

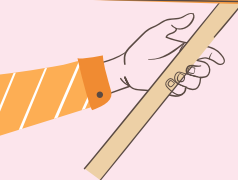
DESMUNTAR

què
volem?

L'objectiu d'aquesta activitat és fomentar la reflexió sobre les cadenes globals de cures i les dinàmiques establertes en el sistema capitalista heteropatriarcal, donant pistes sobre com situar-nos en la nostra quotidianitat per a transformar el món des de les cures i la sostenibilitat de la vida.

«La lectura del testament de la Sra. Àgueda va ser tota una sorpresa». Aquesta frase dóna inici al còmic L'Herència, un còmic que tracta de les cadenes globals de cures i que busca afavorir reflexions que promoguin accions cap a la cura i la sostenibilitat de la vida, que desenvolupin processos de transformació personal i social. Pretenem aportar recursos i eines que permetin a l'alumnat introduir canvis transformadors cap a un món sostenible, equitatiu i just per a totes les persones.

què
necessitem?

- [Còmic "La Herència"](#)

- Pissarra o paperògraf

NOTA:

Es poden sol·licitar el nombre d'exemplars publicats en paper que es necessitin a InteRed

SESSIÓ 4. UNA DE CÒMICS. L'HERÈNCIA

DINÀMICA INICIAL

Introduïm l'activitat explicant que avui aprofundirem en la Cadena Global de Cures a través d'un còmic on trobarem diferents personatges, diferents formes de vida i de relacionar-nos entre les persones i una mostra de la nostra interdependència.

Iniciem amb un joc de confiança; les bombolles de confiança. Ens organitzem en grups de 4-6 persones, de manera que queda una persona al centre i tanca els ulls. La resta, l'envolten i han de protegir-la, sense parlar-hi i sense dirigir-la. Durant uns 30 segons, la persona que ocupa el centre es desplaça lliurement. Després, convidem una altra a ocupar el centre. Podem anar progressivament introduir instruccions per complicar el joc (com donar-se la volta, girar a una direcció, portar les mans a prop del cos, anar més ràpid ...).

Acabat el joc, comentem com ens hem sentit depenent d'altres i protegint i tenint cura dels altres. Confiar i reconèixer-nos vulnerables són els conceptes centrals en aquesta dinàmica. Per això diem que som interdependents, perquè ens necessitem uns als altres.

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Després de la dinàmica per introduir la interdependència, ens disposem a la lectura del còmic "L'herència", per parelles. Hi destinarem uns 10-15 minuts. Posteriorment, ens organitzem en petits grups (4-6 persones) per reflexionar al voltant de les següents preguntes:

- Què us ha semblat el còmic?
- Quins continguts o temes destacaríeu com a principals? On es troben, a quina pàgina?

Recollim en la pissarra la llista de temes o continguts que vagin sorgint. Proposem organitzar les respostes en torn a tres eixos principals:

- Globalització.
- Migració, refugi i interculturalitat.
- Cures, Deute i Cadena Global de cures

SESSIÓ 4. UNA DE CÒMICS. L'HERÈNCIA

A cada grup, l'assignem dos dels eixos. Tindran entre 5 i 10 minuts per a reflexionar i compartir al voltant dels eixos assignats, completar continguts, si s'escau, i donar resposta a les següents preguntes:

GLOBALITZACIÓ:

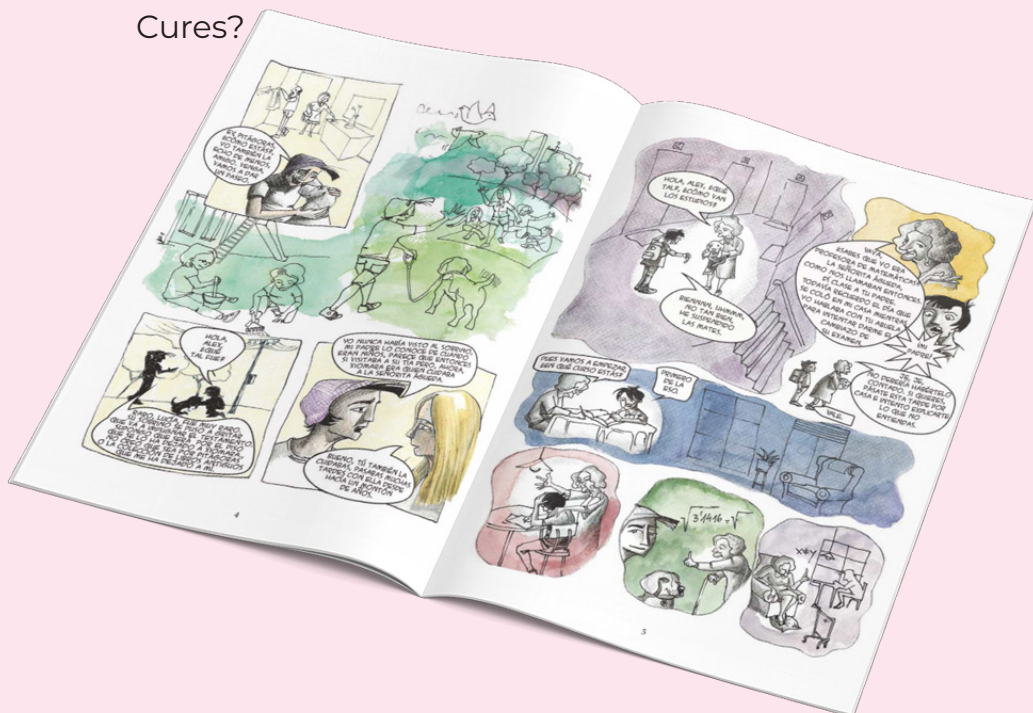
- Quins personatges parlen en termes de beneficis emocionals i afectius?
- Quins ho fan en termes de producció i beneficis materials?

MIGRACIÓ, REFUGI I INTERCULTURALITAT:

- En el còmic trobem expressions com: «Ja, ja, però els teus sogres no li deixaran l'herència a la mora», «Aquesta negra ha d'haver-li menjat el cap a la meva tia perquè li deixi el pis», «Sí, sí, un encant i en un no res s'immola amb una bomba». Us han cridat l'atenció? Què pensem? A què fan referència?
- Quines actituds podem trobar en els nostres entorns que s'identifiquen amb aquestes expressions? Coneixeu alguna iniciativa que faciliti l'acollida de persones migrants? I alguna que treballi la interculturalitat?, són freqüents? Participeu d'alguna iniciativa d'aquest estil?

CURES, DEUTE DE CURES I CADENA GLOBAL DE CURES:

- Com definiríeu el deute de cures? I la Cadena Global de Cures?

SESSIÓ 4. UNA DE CÒMICS. L'HERÈNCIA

TANCAMENT

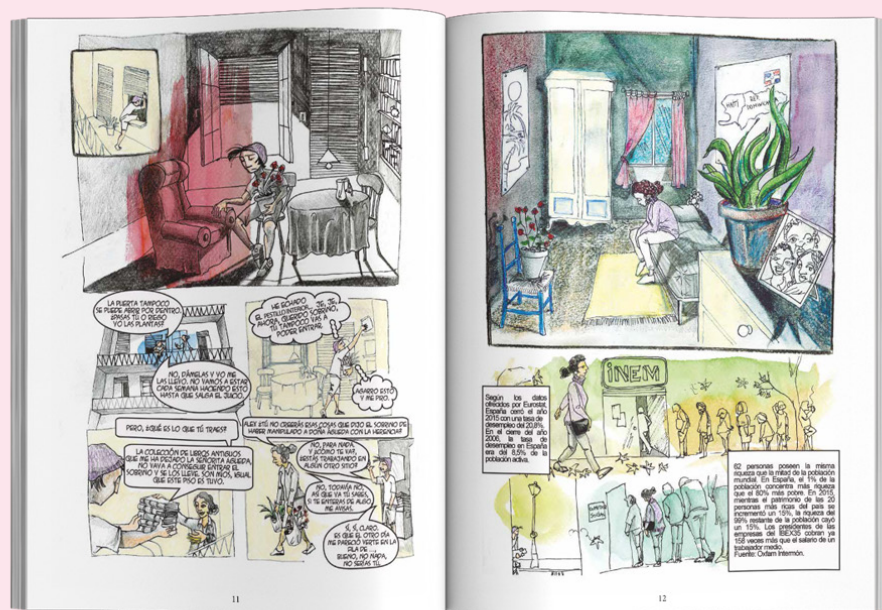
COM HO
FAREM?

Des d'InteRed estem convençuts que els aprenentatges es tornen més significatius quan es connecten amb les nostres pròpies experiències personals, tenen una resposta emocional, la conseqüència de la qual és una acció que genera un canvi o transformació en l'entorn. Per això, pel tancament us convidem a passar a un àmbit de reflexió personal, per a visibilitzar com participem en aquestes relacions de cures i fer-ho conscient des de la nostra pròpia experiència.

Ho farem a través d'aquestes preguntes, visibles:

- Quines tasques de cura realitzo?, a qui dedico aquestes tasques de cures?, a on les faig? (Illa, comunitat, natura...)
- Quin és el meu deute de cures?, de quines cures m'he beneficiat i em beneficio?, puc fer alguna cosa per que aquest deute de cures disminueixi?

Ens donem uns minuts (2-3) per a escriure les respostes en targetes, on incloure'm una frase amb la següent estructura: Jo, (nom), tinc un deute de cures amb (persona identificada). Em comprometo a disminuir aquest deute amb (acció proposada). Tanquem formant una ronda de paraula, en cercle i de peu, convidant a compartir la frase amb el nostre compromís.

SESSIÓ 4. UNA DE CÒMICS. L'HERÈNCIA

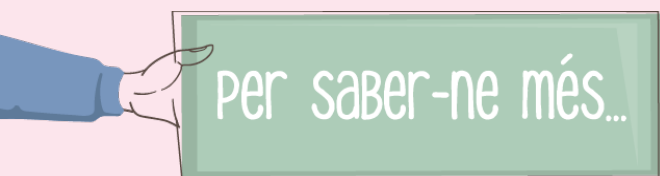

I SI PODEU CONTINUAR...

Si disposem d'una segona hora, introduïm l'activitat amb una síntesi de la sessió anterior, per explicar que avui indagarem sobre les condicions de vida de persones com la protagonista principal del còmic, vinculant-ho als ODS i a la vulneració de drets.

La proposta és aprofundir a partir dels texts que vam proposar a la [sessió 3](#), amb fragments extrets del llibre [“La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas”](#), per la seva lectura individual, destinant uns 3-5 minuts. Passem a un treball per parelles, on convidem a compartir emocions i sensacions amb un company o una companya sobre el text entregat.

Posteriorment, realitzem un exercici de creació literària, en aquest cas simulant que som la protagonista del còmic i escrivim una carta a un familiar, una persona adulta, posant-nos a la seva pell i explicant què està succeint i quins drets sentim que estan sent vulnerats. Convidem a llegir algunes d'aquestes cartes per tancar, disposats en cercle i de peu.

- Al vídeo [Actua amb cures | Pistes per a un model de vida sostenible | InteRed ONGD](#), trobareu referències a les cures, a la interdependència i a la corresponsabilitat, entre d'altres.

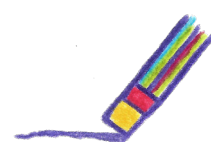
SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

1 a 2 hores

IDENTIFICAR

DESMUNTAR

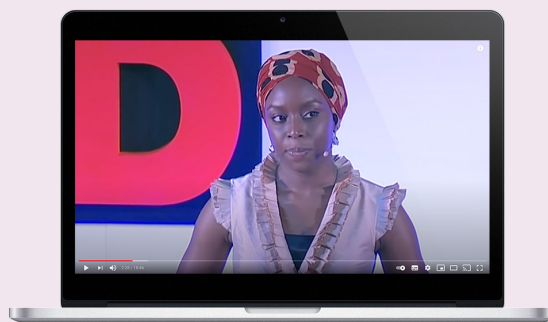
“La història única crea estereotips i el problema amb els estereotips no és que siguin falsos sinó que són incomplets. Fan d’una sola història, l’única història”. Aquesta frase de la protagonista de “El perill d’una única història” resumeix l’essència de la sessió.

L’objectiu de la sessió és contribuir a generar anàlisi crítica sobre la construcció de coneixement i els relats hegemònics, els estereotips i prejudicis i la cerca de referents, així com les seves conseqüències en la construcció de la nostra identitat i de l’imaginari col·lectiu que com a societat legitimem. Proposem fer-ho a través del relat “El perill d’una única història”.

Respectar i valorar la diversitat com a font d’enriquiment implica fomentar la sensibilitat i curiositat cap als mal anomenats “altres” i les seves cultures. També per obrir possibilitats per a comprendre el món a partir de les seves històries.

- Pissarra o paperògraf.
- Targetes de dos colors.
- Vídeo: [«Chimamanda Adichie El peligro de la historia única»](#)

SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

DINÀMICA INICIAL

Introduïm l'activitat amb una dinàmica en la qual convidem a fer una ronda de presentació a través d'un objecte personal. Aquest objecte el poden portar de casa, si prèviament els hi fem memòria, o escollir un objecte que portem a sobre o tinguem a mà (una polsera, un collaret, una samarreta que tingui un significat especial per a qui la porta...). Invitem, a l'alumnat que, a través de l'objecte escollit, ens expliquin una part de la seva pròpia història.

Tanquem la dinàmica posant en evidència la diversitat d'històries, i com aquestes ens parlen de persones diferents, espais diferents, ens permeten conèixer aspectes desconeguts de persones conegudes, configurant part de la nostra identitat.

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Introduïm la història de la nostra protagonista dient que es tracta d'una dona escriptora que ens parla del perill de la història única i com això influeix en la configuració de la nostra identitat i genera estereotips. Després, invitem a l'alumnat a visionar el [vídeo](#).

Donem pas a un espai de connexió amb les emocions i de reflexió, que podem estimular acompanyant-lo d'una música suau i significativa, com:

- [Makambo. Geoffrey Oryema](#)
- [Salimie. Ayub Ogada](#)
- [Tajabone. Ismaël Lô](#)

Fem entrega a cada alumne/alumna de dues targetes de diferent color per tal de, mentre sona la música, respondre a les preguntes:

- Quines emocions i sensacions em provoca el vídeo? Per què?
- Quines reflexions podem extreure a partir del vídeo?

SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

COM HO
FAREM?

A continuació, en grups de 4-6 persones, compartim les respostes durant 5-10 minuts. Una persona del grup recollirà una síntesi per, posteriorment, portar-ho a plenària, posant en comú les emocions i les sensacions expressades i les reflexions exposades. Ho podem penjar en un lloc visible, on prèviament hauréu escrit les dues preguntes.

És important tenir presents alguns aspectes per a conduir el debat, com per exemple:

CLAUS PER GUIAR EL DEBAT

- L'Adichie troba que és "vulnerable i influenciable" davant les històries, especialment en la infància.
- "Jo estimava els llibres anglesos i nord-americans que llegia, van avivar la meua imaginació i em van obrir nous mons, però la conseqüència involuntària va ser que no sabia que persones com jo podrien existir en la literatura."
- "Totes aquestes històries (les negatives i les positives) em fan qui sóc, però si insistim només en la històries negatives, estem simplificant la meua existència perquè ometen moltes altres històries que em van formar. La història única crea estereotips i el problema amb els estereotips no és que siguin falsos sinó que són incomplets. Fan d'una sola història, l'única història."
- "La conseqüència de la història única és aquesta: roba la dignitat (dels pobles/ persones), dificulta el reconeixement de la nostra igualtat humana, emfatitza les nostres diferències en comptes de les nostres similituds."
- "Què hauria passat si haguéssim tingut una TV a Àfrica que transmetés diverses històries africanes (no sols les negatives) a tot el món?"

Tanquem la reflexió deixant a l'aire la pregunta: quan veiem una dona migrada, ens preguntem per la seva història particular, o donem per fet que la seva història respon a estereotips i prejudicis?

SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

COM HO
FAREM?

TANCAMENT

Reflexionem sobre si, quan veiem a persones migrades, pensem que poden tenir una història. Tanquem amb un **joc de contacte**. L'objectiu d'aquest joc és constatar que les persones ens relacionem i ens influenciem, reconèixer les diferències però també les similituds, com diu la protagonista de la nostra història. Ens posem per parelles i convidem a ajuntar les nostres esquenes per seguir el ritme d'una música alegre i significativa, com:

- [Pata Pata, Miriam Makeba](#)
- [Senegal Fast Food, Amadou & Mariam](#)

I SI PODEU CONTINUAR...

Si disposem d'una segona hora, recuperem les conclusions, per introduir la temàtica. Proposem desenvolupar una investigació participativa. La investigació ha de permetre valorar des de diferents àmbits quina és la història que ens expliquen i les influències que això comporta en les nostres vides.

Ens organitzem en grups de 4-6 persones, per analitzar diferents àmbits. Us oferim algunes propostes, tot i que podeu establir les que considereu més adients:

- Els contes que ens han explicat en la nostra infància
- Pel·lícules i sèries que veiem actualment
- La música que escoltem
- Anuncis publicitaris (televisius, premsa, cartells a espais públics...)
- Ofertes laborals i formatives

SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

Per ajudar a realitzar la nostra investigació, us oferim alguns criteris a tenir presents per l'anàlisi de contes, pel·lícules i sèries:

- Quins són els protagonistes que apareixen?
- D'on són els protagonistes que apareixen?
- Què fan aquests protagonistes? Quines feines fan i en quin àmbit?
- Quina història ens expliquen?
- Hi ha personatges que queden invisibilitzats? Quins són?

Pel que fa a criteris per l'anàlisi d'anuncis i ofertes laborals i formatives:

- A qui van destinats?
- Quins missatges transmeten?

Algunes preguntes que ens poden ajudar en la reflexió de la nostra investigació:

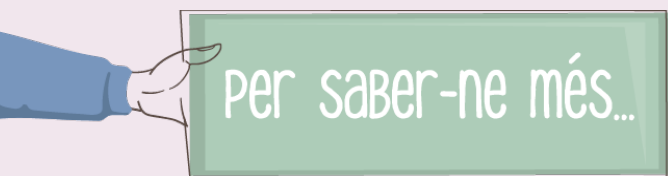
- Creieu que quan tenim una sola història, la nostra visió permet connectar-nos amb els altres?
- La història única genera i transmet visions simplistes i estereotipades de les diferents realitats?
- Quines són les persones que ens expliquen aquestes històries?
- En la vostra opinió, a què creus que obeeix que unes històries es tinguin presents i d'altres no? Creus que hi ha alguna relació amb qui ostenta algun tipus de poder?, quin?
- Creieu que la història única implica conseqüències negatives per a la societat? Podries esmentar-ne algunes?
- Què podeu fer per evitar aquestes conseqüències negatives? Com ho podeu fer?

Per tancar l'activitat, podem proposar a l'alumnat que cerqui pel·lícules, llibres, cançons, vídeos... on escoltar històries d'altres persones del món, evitant així les conseqüències negatives sobre les quals hem reflexionat.

SESSIÓ 5. EL PERILL DE LA HISTÒRIA ÚNICA

Aquesta recerca, podem compartir-la amb la resta d'alumnat del centre, o a través d'algun mitjà, contribuint a valorar la diversitat d'històries i a trencar amb el perill de la història única i les seves conseqüències.

- Per aprofundir en la construcció de societats inclusives (ODS 16) i contra discursos d'odi, us oferim recursos complementaris a ["No te creas todo lo que te cuentan"](#), sessió inclosa a la Unitat didàctica Sal a la Vida.
- La Xarxa Antirumors de Barcelona ofereix un ampli ventall d'activitats i recursos vinculats a la interculturalitat que podeu consultar [aquí](#).
- Entre altres recursos, ofereix una ['Guia pràctica per a l'agent antirumors'](#)

SESSIÓ 6. ACTUA COM A CIUTADANIA GLOBAL

1 a 2 hores

ACTUAR

Volem incentivar la reflexió sobre dos conceptes claus: ecodependència i interdependència, que entrellacen la realitat local i la global. La pandèmia ens ha evidenciat encara més aquesta interrelació.

Pretenem generar en l'alumnat el sentit de pertinença a una ciutadania global, crítica, responsable i compromesa, a escala personal i col·lectiva, amb la transformació de la realitat local i global per a construir un món més just, més equitatiu i més respectuós amb la diversitat i amb el medi ambient, en el qual totes les persones puguem desenvolupar-nos lliure i satisfactòriament. Per això, farem servir exemples i alternatives que inspiren a aquesta construcció de Ciutadania Global a través d'un vídeo.

- Projector
- Pissarra o paperògraf
- Targetes
- Gomets
- Vídeo: [«Ciutadania global per a transformar el nostre món»](#)

SESSIÓ 6. ACTUA COM A CIUTADANIA GLOBAL

DINÀMICA INICIAL

La dinàmica que proposem és una **sistematització**, on recollim el procés i visualitzem el camí recorregut fins ara, com a tancament per iniciar una nova etapa, si ens proposem continuar impulsant accions de mobilització i construcció de ciutadania global, o un nou cicle potser el curs vinent. Per això proposem recollir i sistematitzar el camí realitzat fins a arribar al punt de convidar a l'acció. En cas de continuar amb l'acció, podem proposar aquesta dinàmica també al final del recorregut complet.

Així, proposem una sistematització, recollint el camí realitzat. Potser heu fet algunes sessions, o potser hem realitzat l'itinerari sencer. Potser l'heu nodrit amb altres activitats i potser l'heu desenvolupat a diferents assignatures, vinculant professorat de diferents àmbits, així que la proposta és iniciar amb aquesta dinàmica de sistematització, on visibilitzem les "parades" del nostre camí conjunt.

Visibilitzar el camí recorregut ens permet valorar com hem anat adquirint coneixements, competències i habilitats, i de segur ens dóna pistes de què ha deixat més empenta, què ha motivat més... La reflexió com a procés recorregut és una forma d'avaluació orientada a treure aprenentatges i millorar edicions futures.

La dinàmica consisteix a dibuixar un tram de recorregut, a un paperògraf o a una pissarra, com si fos un camí, on anem enganxant les diferents "parades", que identifiquem amb targetes a les quals recollim el que recordem. Estimulem amb preguntes com:

- Què recordeu?
- Quina era la temàtica central?
- Què destaqueu d'aquesta activitat?
- Què proposeu de diferent?

Recollim les intervencions i reflexionem sobre per què hem iniciat aquest camí i on volem arribar: a motivar l'acció per construir ciutadania global compromesa, on tots els canvis són importants; els individuals i els col·lectius, amb contribucions a escala local però també global i planetària. Ja hem fet part del camí i podem contribuir a fer-ho més fàcil per altres, tancant la dinàmica amb una síntesi del que s'ha exposat.

SESSIÓ 6. ACTUA COM A CIUTADANIA GLOBAL

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

Com són moltes les alternatives, és important pensar en clau de motivació personal; no totes les persones tenim les mateixes inquietuds, gustos, capacitats i habilitats, i reconèixer-les és important; aquestes diferències ens enriqueixen. Afegim un component relacional, de vinculació local, quan estimulem l'apropament a altres iniciatives on moltes vegades s'aborden problemàtiques globals i que van més enllà de les nostres fronteres, perquè com a Humanitat, compartim el mateix planeta i tot el que fem està interconnectat.

Tot això es recull al vídeo que proposem visualitzar. Abans de la projecció, però, demanem que es posi especial atenció en identificar:

- Les principals temàtiques que aborda,
- Les iniciatives que us han cridat més l'atenció i
- Quines iniciatives/pràctiques creieu que podeu replicar.

Incentivem la reflexió individual fins que cada persona hagi identificat 3 temàtiques, 3 iniciatives i 3 pràctiques replicables i ho deixi escrit en les targetes.

Després de la reflexió individual, convidem a conformar grups de 4-6 persones per compartir les respostes individuals a les preguntes que vam llençar (temàtiques, iniciatives, possibilitat de rèplica) i per establir, en consens, una tria de 5 per cada grup.

Convidem a socialitzar les respostes de cada grup a través d'una persona que faci de portaveu. Ho deixem exposat i fem anàlisi conjunta de quines idees es repeteixen. En aquest moment, ens centrarem en les alternatives per establir el TOP TEN D'ALTERNATIVES, i per identificar, ja en plenària, les 10 accions identificades per contribuir a la transformació de la nostra societat.

És important identificar si es tracta d'accions individuals o col·lectives i també si es poden realitzar al nostre centre per nosaltres mateixos i si podem fer-les extensives més enllà, a la família i entorn d'amistats, al centre educatiu... Podem classificar-les segons aquest criteri.

SESSIÓ 6. ACTUA COM A CIUTADANIA GLOBAL

TANCAMENT

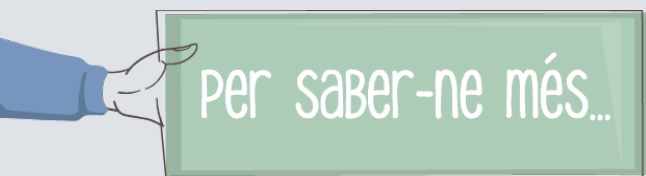
Proposem tancar amb una dinàmica de compromís. Per això, entreguem a cada persona dos/tres gomets perquè els col·loqui sobre les dues accions amb les quals senti que vol comprometre's. Podem fer-ho de forma més anònima, si no disposem de temps, tots alhora, deixant uns minuts per observar-ho i treure les nostres pròpies conclusions. També podem convidar a algunes persones a compartir la seva selecció, motivacions i sentiments.

I SI PODEU CONTINUAR...

Si teniu disponibilitat de temps, la proposta és realitzar una difusió del recorregut en tant el procés viscut fins al moment (sistematització) i de la nostra llista (Top ten d'alternatives), com una bona base per llençar una campanya comunicativa, motivadora i de sensibilització a través de xarxes socials o altres eines i mitjans de comunicació que identifiquem amb l'alumnat.

Així, en primer lloc retornem a la llista elaborada per completar-la i fer-ne difusió del contingut, identificant les propostes individuals i les col·lectives. També podem incentivar a l'alumnat a dissenyar una recerca sobre entitats i recursos disponibles, per començar a establir alguns vincles i col·laboracions.

Després de recollida tota la informació, donem difusió dels continguts i els exposem de forma creativa, en lloc visible i convidant a altres a sumar-s'hi, elaborant un mural, cartells i altres eines complementàries i on podem desenvolupar diferents capacitats, habilitats i interessos.

- Trobareu informació addicional al [repte 3](#).
- També a [l'apartat 8 "Per saber-ne més"](#), on s'inclouen algunes experiències locals que s'han organitzat entorn de les cures.

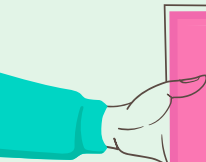
SESSIÓ 7. ACTUA! VINCULAT DES DEL TEU TERRITORI

2 hores

ACTUAR

què
volem?

L'objectiu que ens proposem és generar en l'alumnat sentit de pertinença a una ciutadania global, crítica, responsable i compromesa, apropant-nos des de les iniciatives locals i col·lectives.

Ho farem invitant a l'alumnat a conèixer iniciatives i projectes propers a través d'un mapa de participació, identificant i convidant a apropar-nos a diferents entitats que incorporen les cures des de diferents vessants: cures i dones, cures i infants i joves, cures i persones grans, cures i persones amb diversitat funcional, cures i comunitat, cures i el planeta... Per tal de prendre consciència de la importància i diversitat de cures i la nostra interdependència, així com teixir vincles en el nostre entorn més immediat i fomentar una participació diversa i mobilitzadora.

què
necessitem?

- Internet
- Paperògraf
- Retoladors i colors
- Targetes

SESSIÓ 7. ACTUA! VINCULAT DES DEL TEU TERRITORI

DINÀMICA INICIAL

La dinàmica que proposem és una dinàmica de **presentació** on posem en pràctica l'escolta activa i com ens comuniquem. Ens disposem en cercle, asseguts, i ens girem de manera que quedem una persona enfront de l'altra. Durant uns 2-3 minuts, totes dues establiran un diàleg per tal de respondre a algunes preguntes, simulant una entrevista.

Com a pautes, farem algunes recomanacions: fer sentir còmoda a la persona entrevistada, posar atenció i mirar-nos als ulls, començar per aspectes més trivials, amb preguntes com el color o el menjar preferit i passar a preguntes més íntimes, com què et fa sentir cuidat, què fas per cuidar de les persones properes i què fas per cuidar al planeta. Després, invertim els rols, perquè totes dues persones responguin.

Posteriorment, convidem a una persona voluntària a presentar a la persona que ha entrevistat. Es tracta de fer una síntesi. Demanem a la persona entrevistada si considera que la síntesi respon al que ha explicat i si s'ha deixat alguna cosa important. Repetim l'exercici amb alguns exemples més (2-3). Podem reflexionar sobre com ens sentim en els dos rols, si ens ha cridat l'atenció alguna actitud, si hem descobert alguna cosa interessant...

TREBALL EN GRUPS I COL·LABORATIU

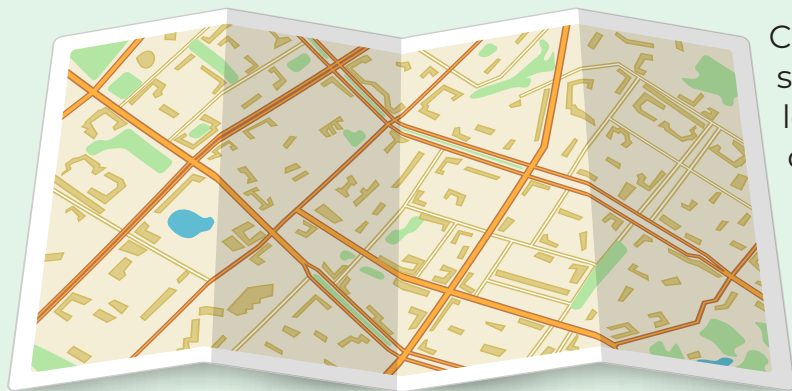
Expliquem que volem conèixer entitats i persones del nostre entorn i per això ens calen diferents tècniques d'investigació i recerca. Una és l'entrevista que acabem de posar en pràctica. Una altra és l'**Observació participant**. Per posar-la en pràctica, expliquem que aquesta és una tasca a realitzar fora de l'aula. Invitem a l'alumnat que durant els dies vinents (2-3), realitzin el recorregut des de l'escola a casa, posant atenció en entitats, organitzacions, centres cívics i serveis que existeixen en el barri, ubicant-les i cercant informació bàsica sobre què fan. Podem cercar aquesta informació per internet, telèfon o visitant-les i demanant informació. La informació mínima de cada entitat que cal recollir bàsicament és: Nom de l'entitat, activitats que us criden l'atenció, pàgina web i persona de contacte.

SESSIÓ 7. ACTUA! VINCULAT DES DEL TEU TERRITORI

Si al recorregut cap a casa no trobem cap entitat, podem completar la recerca demanant informació a persones properes i conegudes (familiars, veïns i veïnes...), preguntant si participen o coneixen alguna entitat, organització, associacions de veïns, on són i quins serveis, vinculats a les cures, ofereixen. Recordarem la nostra pràctica d'entrevista i les claus que hem tret d'aquesta simulació, per tenir-les presents. Deixem uns dies (entre dos i una setmana) per fer aquesta tasca.

Transcorreguts els dies establerts, en una segona hora, passarem a elaborar la cartografia de les cures al nostre barri. Per això, organitzem a l'alumnat en grups de 4-5 persones per situar, sobre un mapa, la recerca individual i compartir-la. El mapa el poden dibuixar o tenir-lo imprès. Podem fer servir alguna eina digital, si ho considerem i treballar sobre un format digital.

Cada integrant del grup marcarà el seu recorregut en el mapa, indicant les entitats, organitzacions, serveis que ha observat al llarg del seu recorregut. Aquestes marques o petjades les podem personalitzar per reconèixer cada integrant.

Un cop tinguem les entitats visibilitzades en el mapa, cada grup triarà dues entitats a les quals entrevistar. Planificarem aquesta tasca (entrevista) en grup, contactant amb elles. Les entrevistes es realitzen amb l'objectiu d'extreure informació més detallada sobre qüestions concretes. Aquestes informacions ens ajudaran a prendre decisions sobre les entitats que inclourem en el mapa i a informar a la resta de companyes i companys perquè l'hem escollida.

Per realitzar les entrevistes, cada grup prepararà un guió preestablert, orientatiu. És recomanable desenvolupar-les en forma de diàleg i amb una durada aproximada de 20-30 minuts. Algunes preguntes que us poden orientar: Com va néixer aquesta entitat? Quins valors teniu? Quins objectius teniu? Quines activitats feu? A qui les destineu? Quant temps fa? Per què penseu que és important la vostra feina? Quines possibilitats de participar i establir vincles i col·laboracions poden donar-se?

Un cop els grups han contactat amb les entitats, programat i realitzat les entrevistes, cada grup comparteix el seu mapa i la síntesi de les entrevistes realitzades, explicant les entitats escollides i per què les han triat.

SESSIÓ 7. ACTUA! VINCULAT DES DEL TEU TERRITORI

COM HO FAREM?

Posteriorment, realitzarem un mapa de participació consolidat, on ajuntarem els mapes que han realitzat els diferents grups. D'aquesta manera, tindrem una visió general del nostre barri i el seu entorn.

TANCAMENT

Un cop finalitzada l'exposició, convidem a l'alumnat a participar activament, amb diferents possibilitats:

- Seleccionant un projecte o activitat de l'entitat que susciti interès i amb la qual puguin establir alguna forma de col·laboració (voluntariat, servei, intercanvi...)
- Participar en alguna campanya o activitat reivindicativa a la qual hi participin altres entitats, sumant-s'hi. Una possibilitat és al voltant de dates commemoratives.

Per a l'alumnat de Batxillerat, podem convidar a vincular el treball de recerca a alguna de les entitats o associacions que treballen al barri, el seu treball, la situació amb alguna de les temàtiques que els motiva i que l'entitat hi treballa.

per saber-ne més...

-
- En la [Guia Aprendizaje Servicio con mirada de cuidados](#) editada per InteRed i a la seva continuïtat, [Pistas para practicar APS con cuidados](#), es recullen pautes i experiències inspiradores. A aquesta segona publicació, trobareu també altres possibilitats per realitzar el mapa d'entitats.
  - En l'apartat d'[experiències](#), trobareu un recull d'iniciatives i accions que desenvolupen el seu treball (serveis de suport a dones cuidadores, apps de mapeig de cures, campanyes reivindicant cures dignes...) en l'àmbit de les cures que pot facilitar la seva localització i contacte.

REPTES

6

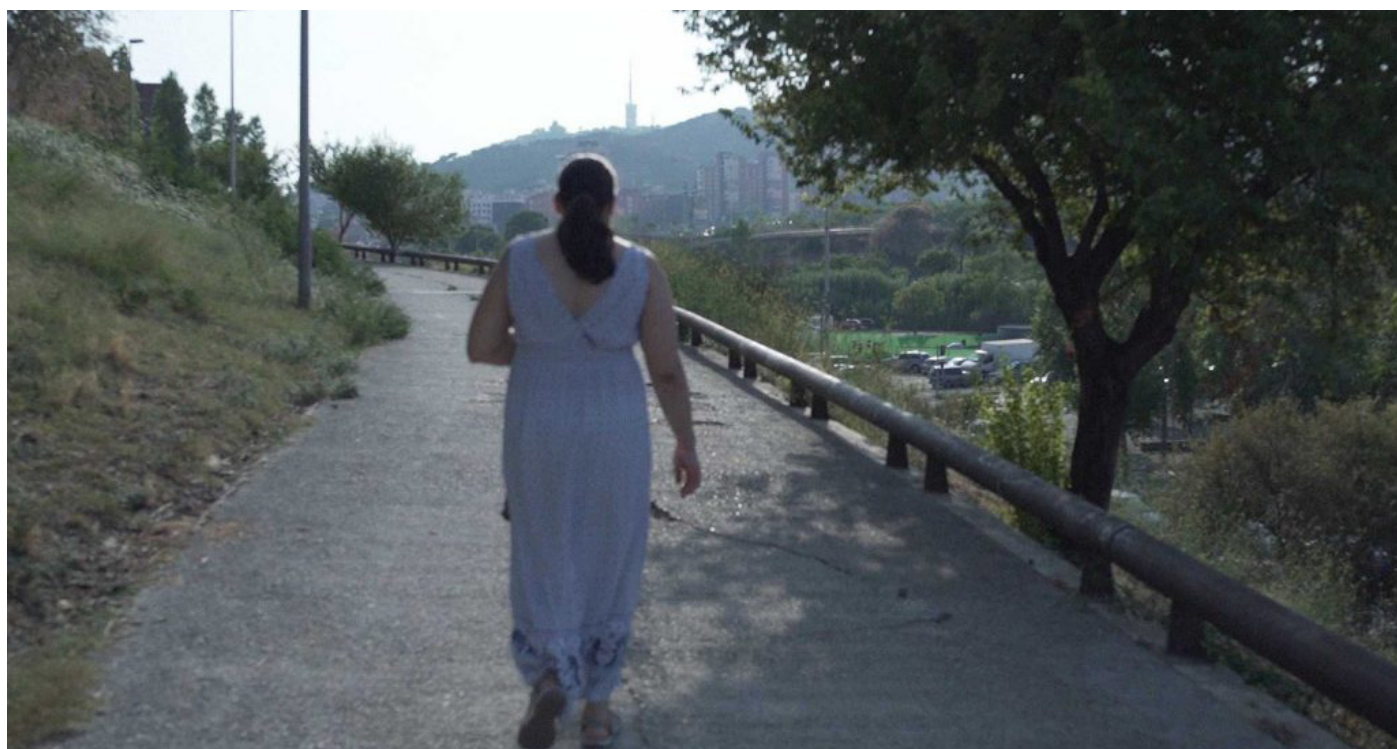

Proposem 3 accions, una per trimestre, en forma de repte, perquè l'alumnat pugui realitzar-les en clau de procés a l'aula, en el centre educatiu i més enllà, motivant i implicant la resta de la comunitat educativa (famílies, alumnes d'altres graus, professorat). També apropant-se i implicant-se en l'entorn comunitari i el teixit associatiu que el constitueix (entitats, associacions, col·lectius de barri, poble i ciutat).

La temporalitat d'aquests reptes és adaptable i depèn del temps i els espais que destinem, del grau d'implicació i de la profunditat que volem assolir. Podeu realitzar tots tres, una part o només un dels reptes; trobareu que són independents i complementaris.

L'estructura contempla una dinàmica inicial que ens permet presentar la temàtica, per donar pas a activitats que incentiven la recerca i que proposem desenvolupar de manera individual o grupal, per tancar-les exposant i difonent els resultats a través d'un ventall de possibilitats que ens posen en acció.

Vinculem aquests reptes amb dies internacionals significatius al voltant de la temàtica central que proposem a cadascun d'ells. Recomanem que es mantingui l'ordre, tot i que no és imprescindible. Tots, mantenen l'esperit d'impulsar ciutadania crítica i compromesa i ens conviden a la mobilització i a la construcció col·lectiva i més enllà de l'aula.

REpte 1. ESCOLTANT LES DONES

DATES SIGNIFICATIVES DEL TRIMESTRE

**Dia Internacional
de l'Eliminació
de la Violència
contra les dones**

**Dia Internacional
dels Drets
Humans**

**Dia Internacional
del / de la Migrant**

**Dia Internacional
de la Solidaritat
Humana**

DINÀMICA INICIAL

Per introduir aquest repte, proposem com a dinàmica inicial una **visualització** que doni peu a la reflexió sobre les dones importants a la nostra vida. Demanem que cada alumne, dret i amb una posició relaxada, amb els genolls semi flexionats, la boca semioberta, els ulls tancats i les mans al cos. Després d'un parell de respiracions profundes, evoquem una dona referent en la nostra vida. Posem atenció a quines imatges venen al cap.

Mantenim el silenci uns segons i a poc a poc, anem tornant a un estat més conscient. Tanquem la visualització amb un parell de respiracions profundes i anem obrint els ulls. És un moment de connexió amb les emocions que requereix generar un ambient de calma i respecte.

Després, ens organitzarem en petits grups de 4-6 persones i convidarem a compartir les **imatges de les dones** que hem evocat. Segurament, es repetiran les imatges de mares i àvies; molts de nosaltres les tenim com a dones referents. Després d'exposar aquestes referents generem un espai per a reflexionar per què, què aporten aquestes dones? Si hi ha alguna relació amb les cures? Amb quin tipus de cures? És important per la teva vida? Per què? Que fa que sigui important? Ho expressem prou?

REPTE 1. ESCOLTANT LES DONES

INCENTIVANT LA RECERCA

Durant les pròximes setmanes (entre 2 i 4), destinem un temps per a apropar-nos a aquestes dones o a d'altres que ens resultin significatives per alguna raó (edat, proximitat, curiositat...). Convé recordar i donar seguiment de còm va aquest apropament.

Expliquem que l'objectiu és generar un espai per mantenir una conversa, a manera d'entrevista, per conèixer la seva opinió sobre com ha canviat la vida de les dones; com ha millorat la vida de les dones des que eren nenes fins als nostres dies. Quines coses han de seguir millorant? Recomanem iniciar l'entrevista amb una aproximació a la seva vida, amb preguntes com on van néixer, com era el seu entorn i la seva família, si van migrar i per què, com es van guanyar la vida... Podem ampliar les entrevistes a altres dones properes: veïnes, mestres, àvies, professionals...

Una opció és gravar les entrevistes en àudio per, posteriorment, fer un muntatge (podcast, programa de ràdio...). També podem elaborar un petit relat gràfic o literari, o decidir fer servir el suport artístic que més ens agradi (pintures, il·lustracions...).

COMPARTINT ELS RESULTATS DE LA NOSTRA RECERCA

Abans que acabi el trimestre, dediqueu una sessió per a compartir a l'aula, amb la resta de companys i companyes, els resultats de la vostra recerca i per a treure algunes conclusions. També per a donar forma al muntatge en el suport escollit. Per últim, és important dissenyar una estratègia comunicativa per la seva difusió a través de diferents canals de comunicació i xarxes socials.

Si ho considereu, es poden vincular les conclusions amb els drets humans i amb els ODS: quins s'han anat assolint, i quins drets encara no s'han assolit. Si voleu aprofundir, organitzeu l'alumnat en grups de 4-5 persones, per indagar sobre l'estat del dret vulnerat i propostes per contribuir a erradicar aquestes situacions.

Una altra opció és organitzar una exposició posant en relleu el més significatiu de les entrevistes fetes i convidar a altres a posar en una "bústia inspiradora" les dones que us han influenciat en les vostres vides.

REpte 1. ESCOLTANT LES DONES

Us animem també a implicar a altres alumnes. Per exemple, podeu impulsar un concurs de dibuix sobre les dones importants a la seva vida, amb els menuts i menudes,

Els resultats de les activitats que impulseu, podeu difondre's en una jornada per compartir i en altres mitjans, com xarxes socials. Dependrà dels vostres interessos i motivacions.

Recordeu que estem en el marc de dies Internacionals com el dia de la Solidaritat o el dia dels Drets Humans que d'aquesta manera, podeu commemorar amb accions significatives i compromeses.

PER SABER-NE MES

- A la sessió 7, trobareu una dinàmica per incentivar l'escolta activa i desenvolupar entrevistes que podeu incorporar a aquest repte. A la mateixa sessió, recomanem treballar un guió previ que també podeu adaptar.
- A la publicació d'InteRed [“Dones que parlen de dones”](#) teniu exemple de vides de dones reivindicatives a favor de diferents drets. La seva lectura us pot aportar una visió global i d'apropar-nos a altres realitats, com Bolívia, República Dominicana i Guatemala.
- La galeria d'imatges de la il·lustradora [Isabel Ruiz Ruiz](#) és un exemple per vincular l'expressió artística i la vida de dones referents que pot motivar l'alumnat tant per conèixer aquestes dones com per incentivar la pintura com a expressió artística. El seu visionat a l'aula permet introduir alguns aspectes sobre com ha canviat la vida de les dones al llarg de la història.

REpte 2. IMAGINA EL DIA QUE EL MÓN NO CONEGUI FRONTERES

DATES SIGNIFICATIVES DEL TRIMESTRE

Dia de la Dona i la nena a la Ciència

Dia Internacional de les Dones

Dia Internacional de les Treballadores de la Llar

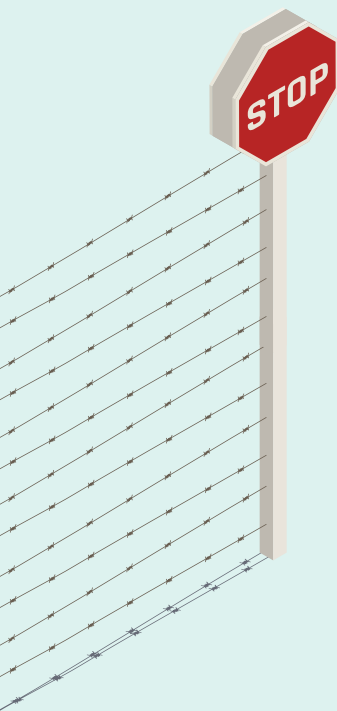
COM HO FEM?

Arribarà el dia en què el món no conegui fronteres i divisions per religió o nacionalitat? Aquesta és una pregunta que es va fer John Lennon a la cançó "Imagine". Fa ja uns anys de la seva composició, però la realitat és que encara posem fronteres visibles i invisibles; entre les invisibles, les divisions per ser home o dona encara tenen molta incidència a la nostra societat.

Aquestes fronteres invisibles també ens travessen per altres raons (classe, origen i procedència, color de la pell...), sent encara origen de múltiples formes de discriminacions.

Per indagar sobre aquestes fronteres invisibles, proposem incentivar a la recerca sobre prejudicis que tenim sobre les persones migrades en general i sobre les dones migrades que treballen a les cures en particular: Quina és la seva història de vida? Quins estudis tenen? Per què treballen a les cures?

El dret a migrar és un dret reconegut. Però, no totes les persones podem exercir-ho amb les mateixes garanties i, en exercir-ho moltes fins i tot arrisquen i perden la vida.

REpte 2. IMAGINA EL DIA QUE EL MÓN NO CONEGUI FRONTERES

DINÀMICA INICIAL

Us proposem introduir aquest repte amb una dinàmica introductòria: **un moment de calma** i connexió a través de la música. Demanem a l'alumnat que prengui una posició còmoda i relaxada (de peu, amb els genolls semi flexionats, boca semioberta, ulls tancats i mans al cos) per escoltar la cançó de John Lennon, "Imagine".

Seguidament, després d'unes respiracions més profundes, tornem a un estat de més consciència, obrint els ulls a poc a poc, per donar pas a un espai per a la lectura atenta de la lletra, lletra que tindrem impresa i que entreguem a cadascú dels alumnes. Podeu optar per entregar-la en anglès i que l'alumnat la tradueixi o en la llengua que escolliu. Aquesta pot ser una tasca prèvia o que podem facilitar com a professorat.

Després d'uns minuts per la lectura, convidem a recollir les emocions i sensacions que ens vinguin, escrivint-les en targetes. Podem compartir algunes d'aquestes sensacions en veu alta, per tancar la dinàmica.

INCENTIVANT LA RECERCA

Seguidament, passem a visualitzar aquest [vídeo](#), on podem veure com aquest somni és un somni compartit per moltes persones més al planeta. Segurament, en podeu reconèixer algunes de les persones que hi surten.

Posteriorment, convidem a una reflexió sobre les fronteres visibles i invisibles. A quines fronteres fa referència la cançó? Es mouen igual les mercaderies, les comunicacions i les persones? Quins obstacles hi ha? Per què no hi ha uniformitat?

Superats aquests obstacles, al país receptor, les persones migrades tenen dret a la ciutadania plena, tal com estableix la Declaració dels Drets Humans? Quins obstacles creus que enfronten? Creus que és fàcil per elles accedir a una vida digna?

REpte 2. IMAGINA EL DIA QUE EL MÓN NO CONEGUI FRONTERES

Aquí convidarem que l'alumnat faci una recerca sobre entitats de persones migrades al seu barri o a la seva ciutat, que s'apropin perquè els hi expliquin les seves necessitats i reivindicacions, la seva experiència migratòria i la seva experiència a Catalunya. Us encoratgem a conèixer-les.

Podeu pregunta'ls-hi si els hi ha resultat fàcil aconseguir el permís de residència, trobar allotjament i una feina, a quin tipus de feina tenen accés i en quines condicions, quines "etiquetes" se'ls assignen... També què ens demanarien, a nosaltres, com a societat d'acollida?

COMPARTINT ELS RESULTATS DE LA NOSTRA RECERCA

Per tancar el trimestre, podeu organitzar una activitat per donar a conèixer els resultats rellevants de la nostra recerca pel mitjà que trieu (exposició, presentació, podcast...). Fins i tot hi ha entitats que ofereixen activitats educatives i de sensibilització i podeu coordinar i organitzar alguna d'aquestes activitats.

Si opteu per organitzar una activitat al centre, podeu organitzar una exposició per recollir diferents expressions artístiques al voltant del món que imaginem: mural col·lectiu, relats literaris, collages, dibuixos, taller de mandales col·lectius...

Un altre element que podem fer servir és la música i la dansa, incentivant a la recerca de diferents estils musicals, instruments i músiques i danses del món, llenguatges que van més enllà de les paraules i ens permeten imaginar aquest món desitjat sense fronteres.

REpte 2. IMAGINA EL DIA QUE EL MÓN NO CONEGUI FRONTERES

DE CASA AL CARRER I DEL CARRER A LA PLAÇA

Aquest **taller de mandales col·lectius** és l'activitat “**de casa al carrer i del carrer a la plaça**”, dissenyada per **l'Associació Creart.** L'activitat permet treballar des del jo i l'espai individual fins arribar a l'espai central, comunitari i compartit, transitant per l'espai central, local i proper. A partir de crear un context d'harmonia, transcendim a l'espai central, espai per conuiuere plegats, un espai que cuidem i on ens cuidem.

El taller inicia amb un primer moment de provar sobre un full en blanc els materials. Això ens permet viure en primera persona l'efecte de posar-nos a treballar amb un pinzell, generant un espai de concentració, harmonia i silenci en la primera fase i de connexió amb la nostra creativitat. Iniciem amb un foli en blanc, fent proves individuals i deixant les incerteses inicials i la por al foli en blanc; també per una qüestió pràctica i d'aproximació a la tècnica. Podem combinar diferents materials com les anilines i les ceres, que generen efectes vitals i impactants, tot i que requereixen posar cura amb la tècnica. També podem fer servir altres tipus de pintures i materials diversos. Es poden fer servir tants materials com ens sembli, treballant amb diferents textures, dimensions...

Aquesta construcció col·lectiva ens permet evidenciar les relacions interpersonals i com influeix la creació d'un context adequat; si sentim que envaïm o ens envaeixen; com es genera l'espai de seguretat; l'efecte contagi i la còpia com a interpretació pròpia; també incentiva l'aprenentatge del treball en equip i la capacitat per arribar a consens. Tanquem exposant les creacions amb les nostres obres d'art a espais visibles, reconeixent el treball col·lectiu i valorant-lo.

REpte 2. IMAGINA EL DIA QUE EL MÓN NO CONEGUI FRONTERES

PER SABER-NE MES

- Aquest repte es pot vincular fàcilment a la [Sessió 5: El perill de la història única](#), per incentivar la reflexió sobre la construcció de l'imaginari col·lectiu en torn una anàlisi simple de la realitat.
- També a la [Sessió 7: Vinculat! Actua des del teu territori](#), on trobareu pautes per realitzar una cartografia i orientacions per realitzar entrevistes.
- Si no coneixeu cap entitat o associació al vostre barri, sempre poden adreçar-vos a la [Xarxa Antirumors](#), xarxa que te com a finalitat desmuntar rumors, estereotips i prejudicis entorn a les persones migrades.
- Trobareu més informació sobre l'activitat “*de casa al carrer i del carrer a la plaça*” contactant amb l'Associació Creart, a través del seu web: <http://www.creart.org.es/>

REpte 3. LES CURES DEL PLANETA TENEN ROSTRE DE DONES

DATES SIGNIFICATIVES DEL TRIMESTRE

**Dia Internacional
de la Mare Terra**

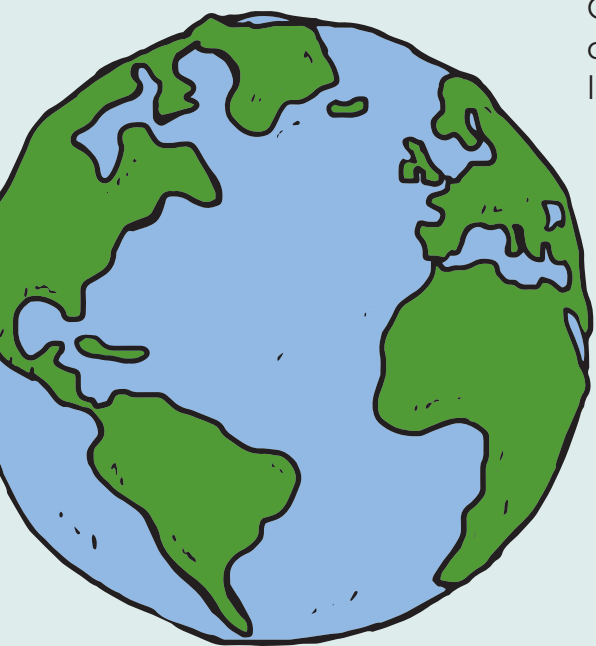

**Dia Mundial del
Medi Ambient**

**Dia Internacional de
l'Orgull LGBTIQ+**

COM HO FEM?

Cada vegada són més les dones que migren per causa de la degradació del medi ambient. I també són moltes les que es converteixen en defensores dels territoris.

Per això us convidem que cerqueu informació sobre dones defensores de territoris i contra l'explotació de recursos naturals, que són moltes i a molts indrets del planeta.

Aquestes lluites moltes vegades vinculen les cures del planeta amb la defensa dels drets humans de les dones, evidenciant la nostra interdependència i ecodependència i convidant-nos a l'acció i la mobilització per cuidar el planeta.

REpte 3. LES CURES DEL PLANETA TENEN ROSTRE DE DONES

DINÀMICA INICIAL

Per a apropar-nos a les vides d'aquestes dones i a les seves accions, proposem una dinàmica introductòria al voltant de la pregunta: i tu, com cuides el planeta?

Ens posem en cercle, drets, en una posició relaxada i amb les mans mirant el terra. Expliquem que aquest és un gest simbòlic, de connexió amb el planeta que ens sosté, la casa comuna de la humanitat i de tots els éssers vius. Ens donem uns segons de calma, acompanyant d'un parell de respiracions profundes abans d'iniciar la ronda verbal on qui vulgui respon a la pregunta. Per parlar, la persona dóna un pas al davant i respon: Jo cuido el planeta...

Quan una persona fa la seva aportació, demanem que qui la comparteixi faci, igualment un pas al davant. Si no obtenim moltes respostes, podem donar exemples: Jo cuido el planeta quan reciclo, quan porto la bossa per anar a comprar, quan compro hortalisses de proximitat, quan participo d'una campanya de neteja de les platges, quan passejo per la Natura sense fer soroll ni embrutar, quan faig compostatge amb els residus orgànics, quan em desplaço amb bicicleta... Després de donar cada exemple, les persones que ho comparteixen fan el pas endavant. Tanquem la dinàmica posant de manifest que les petites accions també contribueixen a la cura del planeta.

INCENTIVANT LA RECERCA

Seguidament, expliquem que moltes dones s'han convertit en defensores del medi ambient i del territori i moltes, s'han convertit en referents. Seguidament, visualitzarem el següent vídeo sobre el missatge d'una d'elles, la dona arbre:

- [Wangari Maathai: «Seré un Colibrí»](#)

Després de la visualització, demanem si algú la coneix i sap sobre la seva vida. Recollim les respostes. Demanem si coneixen algun exemple més i recollim les respostes.

Passem al següent exemple de dona defensora del territori i dels drets dels pobles indígenes, visualitzant el següent vídeo:

- [Ruth Alipaz, Ruth Alipaz, Indígena Uchupiamona \(terres baixes de l'Amazonia boliviana\)](#)

REpte 3. LES CURES DEL PLANETA TENEN ROSTRE DE DONES

Després de la visualització, expliquem que, com hem pogut veure, són moltes les dones defensores i de molts indrets del planeta. Aquestes lluites moltes vegades vinculen les cures del planeta amb la defensa dels drets humans de les dones i altres drets, com els dels pobles indígenes o del col·lectiu LGTBIQ+.

I també ens conviden a mobilitzar-nos. Un exemple inspirador per a molt i moltes joves, el trobem a aquest vídeo que us convidem a visualitzar:

- [Greta Thunberg](#)

Ara, convidarem a l'alumnat a cercar informació sobre aquestes i unes altres dones defensores de territoris i contra l'explotació de recursos naturals.

Elaborem una llista amb els noms que ja hem vist i amb altres exemples de dones referents, com: **Wangari Maathai**, que hem vist al vídeo i impulsora del Moviment Cinturó Verd, **Berta Cáceres**, **Marielle Franco**, **Jane Goodall**, **les dones del moviment Chipko** o **Greta Thunberg**. Demanem si les coneixen i què coneixen de la seva vida i de les seves reivindicacions i accions.

Alguns exemples de les seves accions i reivindicacions en la Defensa del Medi Ambient que podem citar: contra l'explotació dels recursos naturals i les seves conseqüències sobre el territori, contra la desforestació, en la defensa de la vida animal, contra el canvi climàtic; totes, vinculades amb les Cures del Planeta, evidenciant la nostra interdependència i ecodependència i convidant-nos a l'acció i la mobilització per cuidar el planeta.

Ara, durant les següents setmanes (2-4), demanarem que l'alumnat s'organitzi en grups de 4-6 persones per cercar informació sobre aquestes dones, la seva vida, les seves accions i reivindicacions (què defensen o què van defensar i com s'han organitzat), els seus missatges...

Aquest repte ens permet reflexionar sobre qüestions com:

- Trobeu relacions entre la situació del medi ambient i les causes de migracions?
- Trobeu alguna relació amb la feminització de la pobresa?
- Trobeu alguna relació amb altres vulneracions de drets? Creieu que estan interrelacionades?

A la vostra recerca, també podeu cercar informació sobre dones treballadores migrades en sectors bàsics com l'agricultura, com les que recullen les maduixes a Andalusia o les taronges al nostre vídeo: [Què tenen en comú una taronja, un baló de futbol i el planeta terra?](#)

REpte 3. LES CURES DEL PLANETA TENEN ROSTRE DE DONES

COMPARTINT ELS RESULTATS DE LA NOSTRA RECERCA

Per tancar el trimestre, podeu organitzar una activitat per donar a conèixer els resultats rellevants de la nostra recerca pel mitjà que trieu (exposició, presentació, podcast...). Us animem també a organitzar accions de sensibilització, on pugui participar la resta del centre.

Si opteu per organitzar una activitat al centre, en alguna de les dates commemoratives, podeu organitzar un racó d'històries i contes. Algunes d'aquestes històries han inspirat poemes i contes que poden despertar la nostra sensibilitat i la dels més menuts i menudes, com:

- [WANGARI y los árboles de la Paz, una historia verdadera.](#)
- [«Lo que sucedió cuando nos detuvimos», narrado por Jane Goodall](#)
- [AquatiKa](#)

També podeu organitzar video-fòrums amb els materials audiovisuals que hem compartit, amb la finalitat de generar consciència i accions per defensar el medi ambient i de visibilitzar aquestes dones referents que heu anat coneixent.

Algunes d'aquestes iniciatives s'han donat a conèixer també a través d'exposicions i treballs periodístics, com l'exposició transmèdia [“Tejiendo voces contra la violencia patriarcal”](#).

Els resultats de les activitats que impulseu, podeu difondre's en una jornada per compartir i en altres mitjans, com xarxes socials. Dependrà dels vostres interessos i motivacions.

Recordeu que estem en el marc de dies Internacionals com el dia de la Mare Terra i el Dia Mundial del Medi Ambient, que d'aquesta manera, podeu commemorar amb accions significatives i compromeses.

REpte 3. LES CURES DEL PLANETA TENEN ROSTRE DE DONES

PER SABER-NE MES

- Aquest repte es pot vincular fàcilment a la [Sessió 1. Què tenen en comú una taronja, una pilota i la Terra?](#), on introduïm el marc dels ODS i el treball a partir del vídeo del mateix nom. També a la [Sessió 3. Les cures al món. Cures des de la distància](#), on introduïm algunes claus sobre causes de migracions de les dones i el vincle amb les cures.
- L'exposició transmèdia [“Tejiendo voces contra la violencia patriarcal”](#) també es pot sol·licitar en físic a la delegació d'InteRed a Catalunya. La tenim a la vostra disposició.
- Trobareu més informació sobre aquest treball periodístic [“Periodismo para una ciudadanía crítica”](#).

AVALUACIÓ

7

A

Aquestes dinàmiques, requereixen un temps pel diàleg i la reflexió. També per reconèixer el camí realitzat i cap a on ens ha portat. A la publicació [“Centres Educatius Transformadors. Trets i propostes per avançar”](#) hi trobareu alguns elements per sistematitzar l'experiència viscuda i eines complementàries, com el diari de viatge i l'avaluació.

Per facilitar aquesta tasca d'avaluació, també podeu fer servir eines com el semàfor que us hi adjuntem, destinat a l'alumnat i que porta associat un treball de reflexió individual que podem fer servir com a eina complementària, suggerint com a tasca prèvia omplir el qüestionari.

En cas de no desenvolupar la sistematització, aquesta eina, més senzilla, també ofereix informació molt útil per a tots els implicats en el procés educatiu (Professorat, educadors i educadores i pel procés de reflexió del propi alumnat).

Suggerim adaptar les preguntes, segons les sessions desenvolupades i els propis interessos. El qüestionari pot ser també un punt de partida per generar diàleg a través del grup focal, on posem en comú les nostres respostes.

SEMÀFOR D'AVALUACIÓ	FORÇA	UNA MICA	GENS NI MICA
Reconec que les persones som interdependents i que totes necessitem de cures al llarg de la vida, en diferent grau i intensitat.			
Reconec la importància dels treballs de cures per a la sostenibilitat de la vida (de tots els éssers vius i del planeta); reconec que les persones som ecodpendents.			
Identifico al menys 3 problemes vinculats a les necessitats de cura de les persones .			
Soc capaç de proposar solucions als problemes identificats.			
No em fan cap gràcia els acudits masclistes, homòfons ni racistes. Si els escolto, faig notar que no em fan cap gràcia.			
Mostro respecte i curiositat per altres formes culturals i m'enriqueixo d'apropar-m'hi i conèixer-les.			
Identifico al menys 3 dels Objectius de Desenvolupant Sostenible.			
Reconec la importància de la defensa dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.			
Davant qualsevol forma d'injustícia o desigualtat actuo: ho parlo amb més persones.			
Davant qualsevol forma d'injustícia o desigualtat actuo: ens organitzem i ho fem públic.			
Davant qualsevol forma d'injustícia o desigualtat actuo: ens organitzem i fem activitats de suport per implicar a més persones.			
Quan conec d'una necessitat, soc capaç d'identificar-la en clau de dret vulnerat i busco com vincular-me a organitzacions que comparteixen aquestes reivindicacions per exigir el seu compliment.			

Adjuntem també un qüestionari per al professorat, on podeu valorar la incorporació de l'educació transformadora en la pràctica educativa i anar avançant en la mateixa. Pot ser una bona guia per identificar necessitats i prioritats dels vostres equips docents.

Amb l'aplicació d'aquesta unitat didàctica, considero que: de las afirmacions següents, (marca amb una X la casella que consideris). Sent 1 la puntuació mínima (no estic gens d'acord) i 6 la màxima (totalment d'acord).	1	2	3	4	5	6
He adquirit coneixements per a treballar a l'aula, en el centre i/o en el meu entorn a favor d'una educació transformadora per a la ciutadania global.						
He adquirit coneixements sobre la crisi multidimensional que està travessant la humanitat i el planeta. Conec alternatives i solucions.						
Sé com introduir en el desenvolupament de les activitats d'aula l'anàlisi crítica de la realitat local i la realitat global i les seves connexions.						
He enfortit les meves capacitats per a realitzar i incorporar en la meva pràctica educativa una anàlisi crítica de les desigualtats i discriminacions que es produeixen per motius de gènere, característiques físiques, ètniques, psicològiques, culturals, religioses o de qualsevol altre tipus.						
Em sento compromès/a a revisar la meva pràctica educativa tenint en compte l'imprescindible que per al sosteniment de la vida són les tasques i els treballs de cures.						
Abordo qüestions com la corresponsabilitat en les tasques de cures de dones i homes, els deutes de cures i les cadenes globals de cures.						
Em sento compromès/a a revisar la meva pràctica educativa per a visibilitzar les expressions científiques i culturals de tot arreu del món, així com les lluites i contribucions de les dones en les ciències, les arts, la política, els esports... (paritat en l'ús de referents).						
He adquirit més recursos i habilitats per a promoure en la meva pràctica educativa metodologies educatives col·laboratives i vivencials.						
He adquirit més recursos i habilitats per a promoure en la meva pràctica educativa metodologies educatives col·laboratives i vivencials per a la mobilització i acció social compromesa, més enllà de l'aula.						
Em sento compromès/a a fomentar en l'alumnat el respecte i defensa dels ODS, en general i amb l'ODS 4. Garantir una educació de qualitat per a totes les persones i la fita 4.7.						
Em sento compromès/a a fomentar en l'alumnat el respecte i defensa dels ODS en general i amb l'ODS 5. Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar a totes les dones i nenes.						
Em sento compromès/a a fomentar en l'alumnat el respecte i defensa dels ODS en general i amb l'ODS 8. Treball digne per a totes les persones.						
Em sento compromès/a a fomentar en l'alumnat el respecte i defensa dels ODS en general i amb l'ODS 10. Reduir la desigualtat en i entre els països.						
Em sento compromès/a a fomentar en l'alumnat el respecte i defensa dels ODS en general i amb l'ODS 16. Promoure societats justes, pacífiques i inclusives.						

PER SABER-NE MÉS

8

En aquest apartat, volem oferir-vos diferents experiències amb les que podeu connectar el vostre treball més enllà de l'aula. El treball entorn de les cures té un cert recorregut a nivell de diferents entitats locals, ONGD's i administracions públiques a casa nostra, però encara manca un camí important per recórrer i cal fer-ne una major difusió entre la ciutadania i la comunitat educativa, part fonamental de la mateixa.

Els darrers temps els feminismes ens interpel·len a “posar la vida en el centre” i a revisar-nos des d'una mirada interseccional i descolonial, construint noves alternatives per pal·liar les situacions discriminatòries i racistes que ens trobem en una realitat cada cop més intercultural. Així, trobem entitats que treballen pels drets de les persones migrades que viuen, senten, comparteixen i s'impliquen en els nostres barris, moltes d'elles, vinculades a les cadenes globals de cures.

Considerem que és important visibilitzar aquestes iniciatives i portar-les a l'escola i a l'àmbit educatiu, al que aquesta unitat didàctica pot contribuir a identificar, desmuntar i actuar en relació a una problemàtica que ens afecta globalment a totes, afectant especialment a les dones migrades treballadores de la llar que es veuen atrapades en aquestes cadenes globals de cures.

Us invitem a veure algunes experiències fora de l'àmbit escolar perquè us animeu a conèixer-les i a incentivar activitats i projectes dins la vostra escola:

- Campanyes Cures dignes: Prescrivim Cura Digna i Consum Cuidat <https://curadigna.bcn.coop/>
- Economies Feministes a l'aula. Recull d'entrevistes <https://vimeo.com/showcase/7607761>
- Iniciatives de cura en l'àmbit de la dignificació de les cures <https://www.bcn.coop/2021/03/13/cura-digna/>
- Iniciatives de cura en l'àmbit de la COVID-19 <https://casaorlandai.cat/les-cures-al-centre/>
<https://tjussana.cat/covid-19-barris.php>

- Iniciatives de cura en l'àmbit de les treballadores de la llar i les cures

<http://cooperasec.barripoblesec.org/mes-que-cures/>

<https://calabril.com/>

<https://cooperativamujerespalante.coop/es/inicio/>

- Fira de l'ESS migrant i diversa

<https://sindillar.org>

- Pla comunitari de la Sagrada Família (Autodiagnosi Cures SAFA)
Campanya Consum Cuidat, Taula de cures i formació treballadores de la llar

<https://calabril.com/>

<https://cooperativamujerespalante.coop/es/inicio/>

- Sembrant Cures, Guia d'autodiagnosi per a organitzacions socials amb perspectiva feminista i ètica de la cura

<http://lafede.cat/eticadelacura/>

A

quí hi trobareu alguns dels conceptes bàsics que us resultaran d'utilitat com a continguts transversals que apareixen a aquesta proposta didàctica i que us poden ajudar a desenvolupar les sessions.

- **Cures**

Ens referim a aquelles activitats imprescindibles per al manteniment de la vida, a la sostenibilitat social tant en un pla físic com emocional i soci-polític, com per exemple atendre, escoltar, gestionar el pressupost de la llar, consolar, ensenyar, assistir a les persones malaltes o dependents, acompanyar en la mort, parir, criar, alimentar, cuinar, rentar, cosir, sanar, reciclar, reutilitzar, generar re-donis de cures col·lectives, assistir a manifestacions o participar en activitats per a millorar els drets humans i la conservació del planeta, etc.

Els **treballs de cures** són totes aquelles activitats orientades a la reproducció social, a sostenir la vida. Inclouria, les tasques domèstiques (neteja, alimentació...), l'atenció a persones dependents (per edat o diversitat funcional), el suport emocional, el suport educatiu.... Tots aquests treballs que són invisibilitzats, no remunerats i majoritàriament realitzats per les dones.

- **Cadena Global de Cures**

Per Cadena Global de Cures, entenem l'encadenament d'enllaços personals entre famílies d'arreu del món, com a fruit de la migració i a partir del treball remunerat o no remunerat de la cura, que contribueix al sosteniment i a la reproducció de les societats. La transferència d'aquestes cures es realitza d'acord amb uns eixos de poder, entre els quals cal destacar el gènere, l'ètnia, la classe social i el lloc de procedència. Es dona, per exemple, quan dones procedents d'un determinat país migren a un altre per treballar com a cuidadores i, alhora, deixen els seus fills o filles a cura de terceres persones, que, generalment, són altres dones de la família.

Font: https://www.ccoo.cat/sl/documents/dones_i_mon_sindical.pdf

● Crisi de cures

Amb crisi de les cures ens referim a aquelles situacions en les quals l'esfera en la qual se sosté la vida, una vida digna de ser viscuda, prenen un paper secundari en un sistema socioeconòmic que prioritza el benefici econòmic d'una minoria poderosa. Això deriva en un col·lapse de la vida, de la naturalesa. Per profunditzar, podeu consultar aquest [article](#), on queda palesa la complexitat d'aquesta crisi.

● Deute de Cures

Les persones que reben cures i no els donen, generen aquest deute. En el sistema capitalista i patriarcal, els homes han contret amb les dones un deute de cures, pel treball que han realitzat i realitzen sense remuneració econòmica ni valoració social, o de manera precària

● Conflicte capital / vida

L'organització patriarcal i capitalista de la producció i les relacions humanes genera una situació conflictiva, ja que els objectius del capital (acumulació, explotació, expansió indefinida, concentració restringida del benefici) són antiètics amb l'expressió i desenvolupament de la vida. Les expressions naturals de la vida i els seus cicles (infància, adolescència, vida adulta, vellesa; diversitat, moviment, migració; creativitat, transcendència) xoquen a em-nu amb les exigències i limitacions de la producció, tendint a privilegiar els objectius del capital i a obviar els de la vida (el nombre de llits en un hospital o la quantitat d'alumnat en una aula, respon a un criteri econòmic neoliberal i no a la necessitat real de les persones).

● Interdependència

Característica de les relacions humanes. Per la nostra vulnerabilitat, que no es refereix només a l'inici de la vida sinó a tot el seu cicle, els éssers humans necessitem d'altres éssers humans (vincles, protecció, obtenció de béns materials, afecte, reconeixement, etc). D'aquesta manera, el subjecte ciutadà transforma i és transformat per la comunitat en la qual es troba.

● Ecodependència

Relació entre l'ésser humà i la naturalesa, on reconeixem que les persones necessitem de la naturalesa per a viure, al mateix temps que estem subjectes a les seves limitacions i condicions. No podem sobreviure sense la naturalesa a la qual pertanyem. Som també responsables de la seva cura, precisament per aquesta dependència.

● Interseccionalitat

Es denomina interseccionalitat a l'expressió d'un sistema complex d'estructures d'opressió que són múltiples i simultànies. Va ser la jurista Kimberlée Crenshaw qui va crear aquest terme, en els anys vuitanta del segle XX, per a evidenciar les diverses formes en què gènere i raça es creuen per a discriminar les dones negres als Estats Units. Des del feminisme decolonial llatinoamericà s'insisteix que l'opressió de gènere no pot veure's aïllada d'altres sistemes d'opressió, sent necessari percebre com la raça, la classe i la sexualitat es creuen amb el gènere.

- Aguado, G. y López, L. (2019) Un currículum orientado a la Ciudadanía Global. Madrid, InteRed.
- Amor, A. (2020): Igualdad de género y educación en tiempos del coronavirus. El País, Periódico digital.
- Aragó, L. (2019) El contador: El tiempo que dedicarás hoy al trabajo invisible si eres hombre o mujer. La Vanguardia.
- Ateneu cooperatiu la Col·lectiva i Pam a Pam (2020). El Mercat Social a L'hospitalet de Llobregat 2020.
- Bofill, S i Véliz, N. (2019). Una violència oculta. Assetjament sexual en dones migrades treballadores de la llar i les cures.
- Buena Vida (2019). La brecha de género también roba tiempo libre a las mujeres. El País.
- Campanya “Consum Cuidat de Cures” 2021.
- Campaña Mundial por la Educación.
- Carrillo, S., De la Fuente, M. i Duran, M. (2020). La pobreza de temps. Vincles amb la cadena global de cures. InteRed.
- Castillero, S. (2018) El papel de las mujeres temporeras en la mesa globalizada. El Salto.
- Cuentas, S. i Cruz, A. (2020). Cuidar para sostener la vida.
- De Paz Abril, D. (2007): Escuelas y educación para la ciudadanía global, Oxfam Intermón, Barcelona.
- Debén, P. (2020): Educar a la Ciudadanía Global. El País.
- Ecologistas en Acción (2020). Biodiversidad y salud humana.

- EFE (2020). Cristiano y Simeone, dos millones más que Zidane. Marca.
- Fronteres Invisibles.
- García, T. i Martínez, G. (2018) Vidas exprimidas en temporada de cosecha. El Salto.
- Escola de Cultura de Pau. Transformar el conflicte a la ciutat. Eina nº 17. Entendre les pròpies violències.
- Ferrandis, S. (2020). Pistas para practicas ApS con cuidados. InteRed.
- Herrera, E. (2020). La Covid evidencia la desigualdad en el cuidado de la vida de las personas. El Diario.
- Institut Català de les dones. (2020). L'impacte de gènere de la COVID-19 en dades.
- Instituto de la Juventud - INJUVE (2018). Manual para combatir el discurso de odio en internet a través de la educación en derechos humanos.
- InteRed (2020). Sal a la Vida, transforma el Mundo.
- InteRed (2019). Guía de Aprendizaje por Proyectos Transformadores con dimensión Global-Local. Una aproximación desde nuestras prácticas.
- InteRed (2019). Posicionamiento de Educación de InteRed. Por una educación transformadora.
- L'esberla, Institut per a l'Estudi i la Transformació de la Vida Quotidiana (iQ) i InteRed (2020). La pobresa de temps. Vincle amb la cadena global de cures.
- López, L. (2018). Objetivos de Desarrollo Sostenible con enfoque de género y cuidados. Madrid, InteRed.
- López, N. (2020). Mano de obra para la campaña de recogida de fruta: ¿en qué condiciones? Newtral.
- Maiques, M. i Ocaña, L. (2019). Jóvenes desmontando el patriarcado. Por un mundo libre de violencias machistas. Madrid. InteRed.
- Mas, L.; Pascual, Ll. i García, J. (2018). Esclavitud moderna, un mes collint taronges per 300 euros. Consultada la versión en castellano en la revista Soberanía Alimentaria. Biodiversidad y culturas.

- Mesa, M. (2006). Globalización, ciudadanía y derechos: la ciudad multicultural. Rev. PAPELES N.º 95.
- Monjas, M. i Urbano, C. (2020): Toca Igualdad. Una contribución a la prevención de las violencias machistas a través de la coeducación. Madrid. InteRed.
- Morin, E. (1999). Los siete saberes necesarios para la educación del futuro, UNESCO. París.
- MOVIMIENTO POR LA EDUCACIÓN TRANSFORMADORA y LA CIUDADANIA GLOBAL (2018). Centros Educativos Transformadores: rasgos y propuestas para avanzar. Madrid.
- NACIONES UNIDAS (1948). La Declaración Universal de Derechos Humanos.
- NACIONES UNIDAS (2015). Objetivos de Desarrollo Sostenible.
- ONU Mujeres. Hechos y cifras: Acabar con la violencia contra mujeres y niñas.
- ONU Mujeres. Las mujeres y los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS).
- Oxfam Intermón (2020). El virus de la desigualtat: Cómo recomponer un mundo devastado por el coronavirus a través de una economía equitativa, justa y sostenible.
- PDC Sagrada Família i Xarxa Dos Deu (2020). Economia de les cures: diagnòstic participatiu al barri de la Sagrada Família.
- Shahid, U. PTUDC (2018). Pakistan: Les lluites dels treballadors que fan futbol per a la Copa del Món de futbol. Libcom.org.
- Silva, N. (2018). Invitaciones a repensar los cuidados desde la economía feminista, el ecofeminismo y el Buen Vivir. Bilbao, InteRed.
- UNESCO (2017). Educación para los Objetivos de Desarrollo Sostenible. Objetivos de aprendizaje. París, UNESCO.
- UNESCO (2020). Surgen alarmantes brechas digitales en el aprendizaje a distancia.
- UNESCO. Cultura de Paz y No Violencia.
- Valero, M. (2019). Vender naranjas es más rentable que nunca por el desplome de precios en origen. El Confidencial.

InteRed aposta per una educació transformadora, que generi la participació activa i compromesa de totes les persones a favor de la justícia, l'equitat de gènere i la sostenibilitat social i ambiental.

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el suport financer de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), amb càrrec al projecte *"Actuant pels drets de les dones migrades, cuidant-nos i reivindicant les cures"*.

Edita:

InteRed

Amb el finançament:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**